

STAVANGER KOMMUNE

Bymiljø og utbygging
Vei, park og idrett

Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelse 2010 – 2022

VEDTATT AV STAVANGER BYSTYRE 21. SEPTEMBER 2009

Sammen for en levende by
- er til stede - vil gå foran - skaper fremtiden

Forord

Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelser er en langsiktig plan for utvikling og forvaltning av idrettsanlegg, friområder, parker, skolegårder, lekeplasser, nærmiljøanlegg og naturområder, kort sagt de fleste kommunale arenaer for fysisk aktivitet og naturopplevelse.

Planen er konsentrert om fire resultatområder:

- Idrett
- Parker, friområder og aktivitet
- Uteanlegg ved kommunale institusjoner
- Biologisk mangfold og naturvern

Kommunedelplanen dekker Kultur- og kirkedepartementets krav til plangrunnlag for at nyanlegg og rehabilitering av anlegg kvalifiserer for tilskudd fra spillemidlene. Planperioden strekker seg over 12 år: fra og med 2010 til 2022, og skal rulleres hvert 4. år.

Det er viktig å presisere at kommunedelplanen ikke fordeler ressurser til tiltak, men foreslår

- prioritering av registrerte behov for anlegg og områder
- prioritering av bygging av nye anlegg
- mål og retningslinjer for forvaltningen
- prioritering av kommende plan- og utredningsoppgaver
- nye standarder og normer

Rådmannen vil understreke at planen gir et betydelig klarere prioriteringsgrunnlag for arbeidet innen disse områdene, men at tidspunktet for gjennomføring av tiltak fastettes i kommende handlings- og økonomiplaner og tilhørende arbeidsprogram innenfor de ulike områdene. Videre påpekes at planen gjelder frem til 2022, og at det legges til grunn et langsiktig perspektiv knyttet til gjennomføring av planen. Rådmannen understreker at det er avgjørende at planen gjennomføres på en slik måte at Stavanger kommune opprettholder et økonomisk handlingsrom.

Planforslaget har vært utlagt til offentlig høring sommeren 2009, med høringsfrist 15. august 2009. 39 institusjoner, lag, utvalg og enkeltpersoner har avgitt uttalelse og kommet med innspill til forbedring av planen. En fullstendig oversikt over alle innspill med rådmannens kommentarer, vurderinger og forslag til endringer følger som trykt vedlegg.

Foreslåtte endringer er innarbeidet i det her foreliggende forslaget til kommunedelplan.

Planforslaget skal sluttbehandles i Stavanger bystyre høsten 2009.

Stavanger, 3. september 2009

Inger Østensjø
Rådmann

Leidulf Skjørestad
Direktør Bymiljø og utbygging

Torgeir Esig Sørensen
Fagsjef Vei, park og idrett

Planen ble vedtatt av Stavanger bystyre i møte 21.09.2009 med følgende vedtak:

- 1 Bystyret viser til vedtak om tidenes satsing på idrett og fastslår at den foreliggende plan gir et godt grunnlag for gjennomføring av vedtaket. Bystyret understreker at satsing på idrettsanlegg er av avgjørende betydning for at Stavanger skal være en god oppvekstkommune. Idrettens arbeid, særlig på det forebyggende området, er av stor betydning.
- 2 Bystyret viser til vedtaket i februar 2009 om innhenting av tilbud for bygging av ny ishall over parkeringsanlegget i Stavanger Forumområdet og forutsetninger om at dette skal være ferdigstilt høsten 2011. Saken tas ut av prioriteringsrekkefølgen til idrettsanlegg og følges opp ved behandlingen av Handlings- og økonomiplanen for 2010–2014 som egen sak.
- 3 ”Nye” Gamlingen fremlegges som egen sak i forbindelse med gjennomføring av de aktuelle veiprojektene.
- 4 Bystyret ber om en egen sak angående det pågående arbeidet med nasjonalt volleyballanlegg, samt en egen sak om rideanlegget.
- 5 Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelse 2010–2022 datert 3.9.2009 vedtas med følgende endringer:

a) Idrett/større idrettsanlegg

Pkt. 2.3.1 Større idrettsanlegg: Tabell merket m grønt (s. 15), med prioriteringer over større idrettsanlegg, endres til følgende:

- 1 Svømmeanlegg: Det etableres et Folkebad i Jåttåvågen med en øvre ramme for anlegget på 450 millioner kroner, inklusiv tomtekostnader. Parallelt etableres det svømmebasseng 25 m i Kvernevik og svømmebasseng 25 m på Hundvåg.
- 2 Dobbel flerbrukshall Sørå Bråde
- 3 Idretts og aktivitetssenter Urban Sjøfront, byggetrinn 1 – skatehall og kampsporthall
- 4 Sørmarka idrettspark i Hillevåg bydel. Trinn 1, Ulike anlegg inkl. kriteriumsbane for sykkel
- 5 Ny flerbrukshall ved Hetlandshallen
- 6 Idretts og aktivitetssenter Urban Sjøfront, byggetrinn 2
- 7 Dobbel flerbrukshall ved St. Svithun videregående skole
- 8 Dobbel fotballhall

b) Idrett/ breddefotball/ kunstgressbaner Pkt. 2.3.3.1

Bystyret ber om en egen sak til kommunalstyret for kultur og idrett vedrørende fremdrift og økonomi med utgangspunkt i følgende prioritering:

- 1) Sørmarka 1 - NY
- 2) Madla, ISS - NY
- 3) Midjord - GRUS
- 4) Stemmen 1 & 2 - GRUS
- 5) Hundvåg - GRUS
- 6) Knudamyra - GRUS
- 7) Lassa - GRUS
- 8) Diagonalen, 2 baner - NY
- 9) Finnestad - NY
- 10) Sørmarka 2 - NY
- 11) Madla, 2 baner - NY
- 12) Siffen - GRUS
- 13) Haugtussa, 7'er bane - GRUS
- 14) Kiellandsmyra - GRUS

c) Idrett rehabilitering

- 1 Stavanger turnhall innarbeides i planen
- 2 Ved bygging av nye anlegg settes det opp en vedlikeholdsplan. Finansieringen av dette må avklares i Handlings- og økonomiplanen.

d) Parker, friområder og aktivitetsanlegg

- 1 Endringer til punkt 3.2.1 tredje setning:
De delene av grøntstrukturen som er eller blir regulert til offentlig friområde skal innløses eller sikres gjennom Prosjekt friområde, primært gjennom forhandlinger og frivillige avtaler.

2 Til punkt 3.2.4 Prosjekt friområde: Kommunen skal ha sikret områder i grøntstrukturen som er eller blir regulert til offentlige friområder før utgangen av 2022 gjennom Prosjekt friområde.

3 Til punkt 3.2.1 De grønne områdenes funksjon, innhold og størrelse, 3. avsnitt, tillegg etter 2. setning:

Tilretteleggelse og opparbeidelse for friluftsliv i områder med viktige naturkvaliteter skal skje på en måte som ivaretar det biologiske mangfoldet. I områder med unike kulturlandskap skal tilretteleggelse og opparbeidelse skje på en måte som bevarer hovedtrekkene i områdets egenart og kvalitet.

4 Ny tekstboks punkt 5.2:

Det skal arbeides kontinuerlig med tiltak for å sikre og utvikle det biologiske mangfoldet i Stavanger kommune. Stavanger skal følge opp den nasjonale målsetting om å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010.

5 Endring av tekstboks tiltak/vedlikehold på side 41:

Økt innsats i landskapskjøtsel finansieres i kommende rulleringer av handlings- og økonomiplaner.

Viktige naturtyper og kulturlandskap skal sikres gjennom riktig skjøtselarbeid.

6 Nødvendige investerings- og driftskostnader for gjennomføring av planen innarbeides i kommende handlings- og økonomiplaner.

Bystyrets vedtak er innarbeidet i planen slik den foreligger her.

Innledning

Planforslaget er delt 4 resultatområder:

1. Idrett

Dette omhandler bygging, drift og forvaltning av idretts-anlegg og forvaltning av tilskuddsordninger samt planprinsipper for den organiserte idretten i Stavanger.

I kapitlet inngår

- Forslag til prioritering av nye anlegg i oppfølgingen av “Tidenes satsing på idrett i Stavanger”
- Forslag til prioritering av andre idrettsanlegg
- Forslag til oppfølging av idrettsdelen av skateplanen
- Forslag til forvaltningsprinsipper for kommunal idrettsforvaltning
- Forslag til drifts- og vedlikeholdsmessige prioriteringer

2. Parker, friområder og aktivitet

Dette omhandler tilrettelegging av parker, friområder, badeplasser, lekeplasser, turveier og aktivitetsanlegg, kort sagt arenaer for fysisk aktivitet og møteplasser og arenaer for kulturelle aktiviteter åpne for alle til enhver tid.

I kapitlet inngår:

- Forslag til gjennomgang av parkstrukturen i Stavanger
- Forslag til opprettholdelse av målene vedrørende utvikling og forvaltning av den grønne strukturen
- Forslag til prioritering av videre tilrettelegging
- Prinsipper for tilrettelegging for friluftsliv og naturopplevelser
- Prinsipper og prioriteringer vedrørende skjøtsel og forvaltning av natur- og landskapsområder

3. Uteanlegg ved kommunale institusjoner

- Skolegårder
- Barnehager
- Sykehjem og andre institusjoner

4. Biologisk mangfold og naturvern

Ved siden av kommunens generelle forpliktelse til å ivareta biologisk mangfold og naturvern, er forvaltning og skjøtsel viktig for å gjøre de grønne områdene attraktive for naturopplevelse og aktivitet.

I kapitlet inngår:

- Behov for planlegging og vurderinger
- Prinsipper og retningslinjer for vern, forvaltning og skjøtsel

Plangrunnlag

I dokumentets andre del inngår en nærmere beskrivelse av deler av plangrunnlaget, samt status vurdert ut fra tidligere KDP.

Blant annet inngår KDP -rapporten “Tidenes satsing på idrettsanlegg” og tidligere vedtatt skateplan i dette plangrunnlaget.

Plangrunnlaget følger som uttrykt vedlegg.

Prosess

Planen er utarbeidet av en plangruppe i Bymiljø og utbygging, Vei, park og idrettsavdelingen:

- Torgeir Esig Sørensen, fagsjef / leder
- Arne Tennfjord seksjonsleder idrett, prosjektleder
- Jostein Tverdal, seksjonsleder stab
- Angjerd Sunannå, seksjonsleder prosjekt
- Felicitas Heimann, seksjonsleder park
- Einar Randen, rådgiver utbygging, Bymiljø og utbygging

I tillegg har Aina Lunde og Merete Landsgård, parkseksjonen, Solfrid Heskestad, stabsseksjonen og Lene Bokn, idrettsseksjonen bidratt.

Arbeidet har vært støttet med en referansegruppe, hvor også alle deltakere har bidratt med vurdering, innspill og forslag. Følgende har deltatt i referansegruppen, de fleste har vært med gjennom hele prosessen:

- Geir Godal, utbygging, Bymiljø og utbygging
- Svend Sanner, Oppvekst og levekår, skole
- Stein Oksholm, Oppvekst og levekår, skole
- Espen Åvitsland, Oppvekst og levekår, ungdom og fritid
- Leni Andreassen, Kultur og byutvikling, byplan
- Anne Katrine Lycke, Forum for Natur og Friluftsliv
- Arne Eie, Idrettsrådet Stavanger
- Bitte Giæver, Nasjonalforeningen for folkehelse
- Dagny Pedersen Welle, Funksjonshemmedes råd
- Jorun Lura Jåsund, Innvandrerrådet/Eldrerådet
- Svein Helland Sivertsen - Barnas representant i plansaker i Stavanger kommune

Planforslaget er utarbeidet på grunnlag av foregående kommunedelplan, gjeldende kommuneplan, handlings- og økonomiplan, en rekke vedtak i og saksutredninger for kommunalstyrene for henholdsvis Kultur og idrett (KKI) og Miljø og utbygging (KMU).

Planforslaget behandles i Kommunalstyret for kultur og idrett og Kommunalstyret for miljø og utbygging før endelig behandling i bystyret september 2009.

Innhold

Forord	s 2
Bystyrets vedtak 21.09.2009	s 3
Innledning	s 4
Prosess	s 5
Innhold	s 6
1. Gjennomgående utfordringer	s 10
1.1 Sammendrag og prioritering	s 10
1.2 Informasjon	s 10
1.3 Arealutfordringen	s 10
1.4 Drift og vedlikehold	s 10
1.5 Folkehelse	s 11
1.6 Levekår i Stavanger	s 11
1.7 Sosiale møteplasser	s 12
1.8 Universell utforming	s 12
1.9 Estetikk og miljø	s 13
1.10 Brukermedvirkning	s 13
1.11 Nabohensyn	s 13
2. Idrett	s 14
2.1 Sammendrag og prioritering	s 14
2.2 Arealmangel	s 14
2.3 Idrettsanlegg	s 15
2.3.1 Større idrettsanlegg	s 15
2.3.2 Større skateanlegg	s 16
2.3.3 Fotballanlegg	s 17
2.3.3.1 Breddefotball	s 17
2.3.3.2 Elitefotball	s 17
2.3.4 Anlegg for mindre idretter	s 18
2.3.5 Interkommunale idrettsanlegg	s 18
2.4 Rehabilitering av eksisterende idrettsanlegg	s 19
2.5 Drift og vedlikehold	s 20
2.6 Aktivitet og forvaltning	s 21
2.6.1 Idrettslagenes økonomi	s 21
2.6.1.1 Prioritering av evt. økning av tilskuddsordninger for idrett	s 23
2.6.2 Disponering av kommunal driftsstøtte til idretten i Stavanger	s 23
2.6.3 Tildeling av treningstid i kommunale anlegg	s 23
2.7 Egenorganisert fysisk aktivitet	s 24
2.8 Handlingsplan - søknad om spillemidler til idrettsanlegg	s 24
3. Parker, friområder og aktivitetsanlegg	s 25
3.1 Sammendrag og prioritering	s 25
3.2 Friluftsliv	s 26
3.2.1 Sammenhengende grønnsstruktur. Natur- og landskapsparker	s 27
3.2.2 Turveinett og grønne korridorer	s 28
3.2.3 Stillhet i friområder	s 28
3.2.4 Prosjekt friområde	s 29
3.2.5 Hundehold	s 29
3.2.6 Ridestier	s 29
3.2.7 Friluftsliv i sjø og vann	s 29
3.2.8 Regionalt samarbeid	s 30
3.3 Parker	s 31
3.3.1 Definisjon og funksjon	s 32

3.3.2	Parkstruktur	s 32
3.3.2.1	Sentrale parker	s 32
3.3.2.2	Bydelsparker	s 32
3.3.2.3	Nabolagsparker	s 32
3.3.2.4	Historiske parker	s 32
3.3.4	Folkeparken	s 33
3.3.5	Blomsterplantinger	s 33
3.3.6	Trær i byen	s 33
3.4	Lekeplasser	s 34
3.4.1	Drift og vedlikehold av kommunale lekeplasser	s 34
3.4.2	Rehabilitering av lekeplasser	s 34
3.4.3	Private lekeplasser	s 34
3.4.4	Nye lekeplasser	s 35
3.4.5	Lekeplassnormen	s 35
3.5	Aktivitetsanlegg	s 36
3.5.1	Norm for nærmiljøanlegg/aktivitetsanlegg	s 36
3.5.2	Skateplanen - bydelsanlegg/aktivitetsanlegg	s 36
3.5.3	Kjerringholmen	s 36
3.5.4	Aktivitetsanlegg for eldre	s 36
3.6	Belysning av parker, turveier og aktivitetsområder	s 37
3.7	Stavanger botaniske hage	s 37
3.8	Stavanger friluftssenter	s 37
3.9	Kolonihagene	s 38
3.10	Forvaltning, drift og vedlikehold av de grønne områdene	s 39
3.10.1	Vedlikeholdsstandard	s 39
3.10.2	Skjøtsel av natur og landskap	s 40
3.10.3	Bærekraftige anlegg	s 40
3.10.4	Miljøvennlig vedlikehold	s 41
3.10.5	Deponering av hageavfall i friområder	s 41
3.10.6	Sikring av utsikt og soner for fri sikt	s 42
3.10.7	Gjenvinning av privatiserte friarealer	s 42
3.11	Handlingsplan - søknad om spillemidler til nærmiljøanlegg	s 42
4.	Uteanlegg ved kommunale institusjoner	s 43
4.1	Sammendrag og prioritering	s 43
4.2	Skolegårder	s 44
4.3	Barnehagenes utearealer	s 44
4.4	Utomhusanlegg ved kommunale institusjoner (sykehjem, omsorgsboliger o.a.)	s 65
5.	Biologisk mangfold og naturvern	s 45
5.1	Sammendrag og prioritering	s 45
5.2	Biologisk mangfold	s 45
5.2.1	Status	s 46
5.2.2	Rødlistearter	s 46
5.2.3	Fremmede arter	s 47
5.3	Naturvernområder	s 47
5.4	Viltforvaltning	s 48
5.5	Vann og vassdrag	s 48
5.5.1	Ferskvann	s 48
5.5.2	Blå plan	s 48

Planvedtak/bestemmelser framgår i tekstbokser med forskjellig fargekode:

RØD

Forslag om utarbeidelse av nye planer/utredninger

GUL

Mål/retningslinjer som skal gjelde i all planlegging, utbygging, drift og forvaltning

BLÅ

Nye normer

GRØNN

Nyanlegg/rehabilitering/ investeringer

FIOLETT

Tiltak innen drift og vedlikehold

JERNALDERGÅRDEN (TORGEIR E. SØRENSEN)

1. Gjennomgående utfordringer

1.1 SAMMENDRAG OG HOVEDPRIORITERING

I dette kapitlet trekkes først frem noen spesifikke og gjennomgående utfordringer knyttet til kommunens ansvarsområde innen idrett, park, friluftsliv, friarealer og uteområder. I denne sammenheng fastlegges noen prinsipper som skal legges til grunn for all planlegging, drift, nyanlegg og forvaltning:

- Folkehelse
- Levekårsundersøkelsene
- Behovet for sosiale møteplasser
- Universell utforming
- Estetiske forhold
- Miljømessige forhold
- Brukermedvirkning

1.2 INFORMASJON

Stavanger kommune har et svært omfattende tilbud for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelse. Stavangers grønne rom byr på mange vakre og gode opplevelser.

God og tilgjengelig informasjon kan gi betydelig merverdi til de anlegg, områder og tiltak kommunen tilrettelegger for brukerne. God informasjon øker opplevelsesverdien og fører til flere brukere. Slik informasjon bør være tilgjengelig både via kommunens hjemmesider, via trykt materiell og på sentrale steder i parker, idrettsanlegg, lekeplasser, nærmiljøanlegg og andre aktuelle steder.

Det må utvikles god, tilgjengelig informasjon om Stavangers tilbud innen idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelse.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Plan for informasjon om kommunens tilbud innen idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelse skal utarbeides

1.3 AREALSITUASJONEN

Stavanger er Norges tettest befolkede by og er gjennomgående svært tett utbygd. Dette medfører at kampen om arealene er stor. I denne planen omhandles først og fremst alle anlegg, områder og annen tilrettelegging for fysisk aktivitet, naturopplevelser og naturforvaltning.

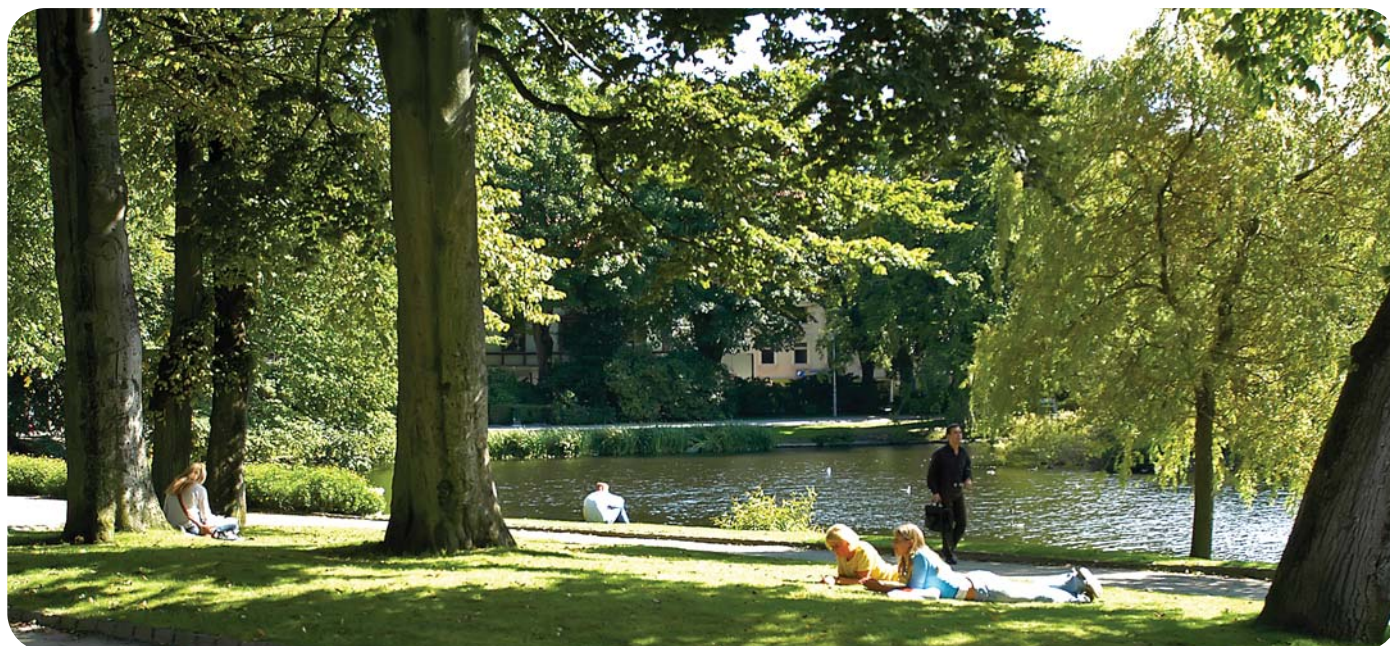
Uten arealer – ingen fysisk aktivitet.

Skal denne planens mål og intensjoner kunne gjennomføres er det nødvendig at en opprettholder et strengt regime for å ta vare på de arealene en har til idretts- og friluftsførmål, og at en i tillegg får sikret nye arealer for de tiltak som prioriteres. Dette er et arbeid som må gjøres i kommende rullinger av kommuneplanens arealdel.

Denne planen påviser en rekke behov for vurdering ved rullering av kommuneplanens arealdel.

1.4 DRIFT OG VEDLIKEHOLD

Ressursene til drift og vedlikehold har ikke holdt følge med tilveksten av nye anlegg, og det er de siste årene heller ikke kompensert for prisstigning. Videre har sentrum, enkelte aktivitetsanlegg, samt drift av idrettshaller og svømmeanlegg vært prioritert. Konsekvensen av dette er redusert vedlikehold på flere andre områder. Dette har særlig gått ut over en rekke utendørs idrettsanlegg, parker, turveier, lekeplasser, friområder og større natur- og landskapsparker. Dette fører i sin tur til økt rehabiliteringsbehov.

TORGEIR E. SØRENSEN

BYPARKEN

TORGEIR E. SØRENSEN

KJERINGHOLMEN

1.5 FOLKEHELSE

Folkhelsearbeid er samfunnets totale innsats for å opprettholde, bedre og fremme folkehelsen. I dette ligger nødvendigheten av å styrke verdier som gir det enkelte individ og grupper muligheter for ansvar, delaktighet, solidaritet, mestring og kontroll over eget liv og situasjonen.

Folkhelsemeldingen.

Stortingsmelding. nr.16 (2002–2003), Resept for et sunnere Norge, heretter kalt Folkhelsemeldingen, definerer folkehelsearbeidet slik:

"Folkhelsearbeid innebærer å svekke det som medfører helse- risiko, og å styrke det som bidrar til bedre helse. De negative påvirkningsfaktorene virker helsenedbrytende, enten det er ting vi spiser eller drikker, eller de befinner seg i det sosiale eller fysiske miljøet rundt oss. Positive faktorer handler blant annet om styrkende faktorer i miljøet rundt oss, om vårt forhold til våre nærmeste og de nettverk vi inngår i, og i hvilken grad livet oppleves å ha mening og å være forutsigbart og håndterbart."

Verdens helseorganisasjon har definert fysisk inaktivitet som fremtidens store helseutfordring. Motorisert transport, stillesittende arbeid og fritidsaktiviteter har ført til at fysisk inaktivitet er en av vår tids største helseutfordringer i den vestlige verden. Økende inaktivitet representerer et betydelig helseproblem også i Norge, og derfor ønsker helsemyndighetene å sette økt fokus på bruk av fysisk aktivitet i forebygging og behandling. Fysisk aktivitet er av betydning for god helse, både fysisk og mentalt.

Nasjonalt er det et mål at folkehelse skal være et viktig hensyn i all areal- og samfunnsplanlegging.

Stavanger kommune har som et hovedmål å få flere fysisk aktive i Stavanger. Særlig i et folkehelseperspektiv blir det en sentral utfordring å legge tilrette områder, anlegg og møtesteder på en slik måte at folk får lyst til å bruke dem.

Et viktig ledd i dette arbeidet er å ivareta og tilrettelegge kommunens grønne områder. Terskelen for å komme seg ut på tur skal senkes og utformingen av turområdene skal være universelt utformet så langt det lar seg gjøre.

Alle temaene i denne kommunedelplanen er en del av Stavanger kommunes folkehelsearbeid. Likevel skal behovet for å videreutvikle tilbudet av anlegg i nærmiljøene nevnes spesielt. Dette gjelder både anlegg for lek og idrettslige aktiviteter, så vel som sosiale møteplasser. Det er viktig at alle har et tilbud i nærheten av der de bor.

1.6 LEVEKÅR I STAVANGER

I totaloversikten over fordeling av levekårsindeksene kommer nordre og østre deler av Storhaug relativt dårligst ut. Hillevåg, Saxemarka, Skeie og Kvernevik kommer også relativt dårlig ut. Det er ingen av de nyttede kriteriene i levekårsundersøkelsen som har direkte sammenheng med idretts- eller friluftstilbudet i levekårssonene. Det er ikke i disse undersøkelsene gjort rede for tilgangen til kultur-, idretts- eller friluftstilbud.

Vi vet likevel at et mangfold av tilbud i høy kvalitet og i kort avstand vil være med på å heve trivsel og levekår i et område, selv om disse ikke måles direkte i de levekårsundersøkelser som hittil er gjennomført i Stavanger. Det finnes mange undersøkelser som understøtter påstanden om at den største frekvensen av brukere av idrettshaller- og anlegg finnes innen en radius på (inntil) 800 – 1000m fra det aktuelle anlegget. Altså: bygger man et nytt anlegg, vil aktiviteten øke blant befolkningen som bor nærmest.

Levekårsundersøkelsene vektlegger blant annet inntektsforhold og utdanningsforhold. Bruk av kommunale idrettsanlegg er gratis for idrettslag. Idrettslagene får i tillegg driftstilskudd fra kommunen. På denne bakgrunnen synes det nærliggende å anta at lokalisering av kommunale idrettsanlegg til svake levekårssoner kan være med å bedre levekårene i slike soner.

Et resultat av levekårsundersøkelsen er at et nytt idretts- og aktivitetssenteret er foreslått plassert innenfor Urban Sjøfront. Det slås også fast at undersøkelsen skal være en del av vurderingsgrunnlaget i alle framtidige behovsvurderinger knyttet til arealer og anlegg.

I Stavanger har det vært et viktig prinsipp i alle tidligere kommunedelplaner for idrett og friluftsliv at alle som driver organisert idrett skal ha gratis tilgang til idrettsanlegg for å kunne utøve sin aktivitet. Dette prinsippet videreføres i dette planforslaget blant annet som et bidrag til bedring av levekårene der disse er lavest, og slik at alle barn og unge gis mulighet til å drive med organisert trening i Stavanger.

MÅL/RETNINGSLINJER

Stavanger kommune skal gjennom utvikling av områder og anlegg for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelser bidra til å bedre levekårene i de bydeler som skårer dårligst i undersøkelsene.

1.7 SOSIALE MØTEPLASSER

Parker, lekeplasser, balløkker, nærmiljøanlegg og idrettsanlegg er alle viktige møteplasser for folk i alle aldersgrupper som ønsker å være ute og i fysisk aktivitet sammen med andre. Disse møteplassene konkurrerer med mange andre møteplasser av ulik karakter, som f.eks. (store) shoppingsentra og Internett. Møteplasser som bygger på egenaktivitet og som i tillegg gir god voksenkontakt er viktig for å sikre gode oppvekstvilkår for barn og unge.

I idrettsundersøkelsen 2008 kom det frem at idrettslagene, gjennom lederne, mente at idrettsanleggene ikke opplevdes som attraktive for brukerne fordi blant annet garderobeforholdene ikke er tilfredsstillende og vedlikeholdet av anleggene ikke er godt nok.

Slike møteplasser må være attraktive slik at folk får lyst til å bruke dem. Dette stiller krav til både teknisk kvalitet, mangfold av muligheter, tilgjengelighet og ikke minst til godt vedlikehold og renhold. Estetiske forhold, belysning og opplevelse av god sikkerhet er også svært viktig.

Et trygt lokalmiljø med gode sosiale møteplasser kan være med på å styrke tilhørigheten i nabolaget og skape grobunn for gode opplevelser. Det er derfor viktig å sikre og videreutvikle møteplassene og stimulere til at de benyttes i større grad.

1.8 UNIVERSELL UTFORMING

"Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming."

Universell utforming skal være en integrert del av en helhetlig utforming og ikke en særtilrettelegging. Hovedmålet er å oppnå likestilling og deltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne ved å fjerne barrierer. Mens tilgjengelighet for funksjonshemmede kan oppnås gjennom spesielle løsninger, forutsetter universell utforming at hovedløsningen skal imøtekomme alle brukeres behov. Anlegg for idrett, friluftsliv og nærmiljø skal være tilgjengelige for alle. Det er imidlertid svært stor forskjell på den fysiske mestringsnivåen hos de ulike brukergruppene. Dette må det tas hensyn til slik at vi har anlegg som kan gi alle brukergrupper et tilbud.

TORGEIR E. SØRENSEN

KJERINGHOLMEN

Kultur- og kirkedepartementets bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet slår fast at idrettsanleggene som hovedregel skal være tilgjengelige for funksjonshemmede, både som utøver, publikum, trener, dommer eller arrangementsteknisk personale. Departementet har også utgitt en egen veileder om universell utforming av idretts- og nærmiljøanlegg.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Alle anlegg for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelser skal gjennomgås med tanke på universell utforming. Kartleggingen skal danne grunnlag for en handlingsplan.

Det bør etableres en referansegruppe som Stavanger kommune kan bruke i forbindelse med planlegging av anlegg. Brukermedvirkning vil være en sentral faktor i kartleggingsfasen og gi de som planlegger og forvalter større forståelse for behovene til de ulike brukergruppene.

Når det gjelder naturområder er mange universelt tilgjengelige i dag, men informasjon om dette er ofte ikke tilgjengelig.

Noen ganger er det svært enkle tiltak som skal til for å gjøre enda flere slike områder universelt tilgjengelige. F.eks. kan en tydelig kant mellom gress og turvei, uten hindringer som utstikkende greiner osv, fungere som ledelinje for personer med synshemming. Å finne den rette balansen mellom grad av tilrettelegging, estetikk, naturkvalitet og behov kan i en del tilfeller være en utfordring.

1.9 ESTETIKK OG MILJØ

Det bør alltid lages en helhetlig vurdering i forkant av planlegging og prosjektering av nye anlegg eller tiltak, slik at de estetiske og miljømessige forholdene blir vurdert på et betryggende måte.

Det er ønskelig med en funksjonell arealdisponering der bygg, idrettsanlegg, atkomstforhold, veier, parkering, grøntanlegg etc. inngår i en god og samlende helhet. Anleggene må i tilstrekkelig grad ta hensyn til omgivelsene, både når det gjelder innpassing i natur- og kulturlandskap og samspill med eksisterende bebyggelse rundt. Det er derfor viktig at eventuelle inngrep i naturen blir skånsomt utført og at anlegget avsluttes mot terreng på en god måte. Anleggene bør ha nok areal til vegetasjon og beplantning og til bufferzoner mot naboer. Det er viktig å ha et bevisst forhold til stedets egenart i forhold til bygningsstruktur, farger m.m. i omgivelsene.

Ved planlegging av nye anlegg og tiltak skal konsekvenser for natur- og miljøverdier beskrives. I områder som er særlig viktige for naturvern eller biologisk mangfold skal konsekvensene vurderes etter "føre var" prinsippet.

1.10 BRUKERMEDVIRKNING

For å fange opp de ulike interessene er det viktig å få med brukerne i planleggingen av områder og anlegg. Vålåndsparken, Lundsneset og Sørmarka idrettsanlegg er nyere eksempler der brukerne har blitt invitert til å delta tidlig i planleggingsprosessen. Utvikling av nærmiljøanlegg har siden slutten av 90-tallet vært organisert med brukermedvirkning. Erfaringene er positive og metoden har ført til bedre tilrettede anlegg, brukerne har fått et sterkere eierskap til områder og anlegg og mulige konflikter er i stor grad unngått.

MÅL/RETNINGSLINJER

Brukermedvirkning skal tilstrebes i alle prosjekter for utvikling av nærmiljøanlegg, parker, friområder og idrettsanlegg. Slik brukermedvirkning skal dokumenteres i det enkelte prosjekt.

1.11 NABOHENSYN

Stavanger er en tett utbygd by. Støy og annen ulempe for naboskapet vil gjerne følge med aktivitetsanlegg. Naboskapets toleranseterskel overfor slike ulemper må imidlertid forutsettes å være noe høyere i en tett utbygd by som Stavanger, enn i mer rurale omgivelser. Det er imidlertid avgjørende at kommunen tilstreber konfliktforebygging i så stor grad som mulig. Dette kan best oppnås ved tidlig og åpen kontakt med naboskapet og en åpenhet for å bruke avbøtende tiltak i stor grad (f.eks.: gjerder, kanalisering av trafikk, støvvegger osv).

Konsekvens av slik framgangsmåte kan være dyrere anlegg og mer ressurskrevende planleggings- og prosjekteringsprosess, men altså i sum et bedre anlegg med mindre ulemper for naboene.

Disse utfordringene vil fortsette å øke etter hvert som byen blir fortettet og tilgangen på nye arealer til idrettsanlegg blir mindre og mindre.

TORGEIR E. SØRENSEN

SANDVOLLEYBALL I VÅGEN

2. Idrett

2.1 SAMMENDRAG OG HOVEDPRIORITERINGER

Med begrepet **idrett** i denne planen menes både bredde- og eliteidrett:

- Idrett som drives i regi av idrettslagene i Stavanger; det vi definerer som **organisert idrett**. De aller fleste idrettslagene i Stavanger er organisert i Norges idrettsforbund (NIF).
- **Egenorganisert idrett** som drives i våre idrettsanlegg, slik som publikumssvømming, publikumsskøyting, eller under konseptet åpen hall i de vanlige idrettshallene.

Under **anleggsdelen** foreslås prioritering av

- Større idrettsanlegg
- Utbygging av nye kunstgrasbaner
- Utbygging av anlegg for mindre idretter

MÅL/RETNINGSLINJER

De aller viktigste tiltakene under utbygging av idrettsanlegg er sikring av arealer til framtidens idrettsanlegg samt bygging av flere idrettshaller og utvidelse av svømmehallkapasiteten.

Under **aktivitet/forvaltning** fokuseres det særlig på:

- Økonomi for bredde- og eliteidretten
- Forslag til nye rutiner for tildeling av treningstid
- Disponering av kommunal driftsstøtte

MÅL/RETNINGSLINJER

Det alle viktigste for idrettsaktiviteten er å opprettholde prinsippet om at organisert idrett skal ha gratis leie av kommunale idrettsanlegg.

2.2 AREALMANGEL

Tilgang på egnede arealer for etablering av nye idrettsanlegg er en utfordring i en arealknapp kommune. Det må avsettes ytterligere arealer til idrett i kommuneplanens arealdel dersom idrettens behov når det gjelder gjennomføringen av meldingen "Tidenes satsing på idrett i Stavanger", utbygging av nye kunstgrasbaner samt utvikling av anlegg til alle de mindre idrettene i kommunen skal lykkes.

Det beregnede framtidige arealbehovet pr. bydel framgår i tabellen nedenfor. I det langsiktige perspektivet foreslås at det avsettes nye arealer til idrettsformål på til sammen 257,5 daa. Det forutsettes at disse arealbehovene blir vurdert sikret ved kommende rullering av kommuneplanens arealdel. I en så tett utbygd by som Stavanger vil dette være en stor utfordring. Behovene må vurderes opp mot andre behov for offentlige arealer.

BYDEL	IDRETTS- HALLER	FOTBALL	SPESIALHALLER/ MINDRE IDRETTER	SUM
Tasta	15 daa			15 daa
Hundvåg		30 daa		30 daa
Madla	15 daa		15 daa	15 daa
Eiganes og Våland	25 daa	30 daa		55 daa
Storhaug	7,5 daa		15 daa	22,5 daa
Hillevåg	15 daa	30 daa		45 daa
Hinna	25 daa	30 daa		55 daa
SUM				257,5 daa

TORGEIR E. SØRENSÉN

BALL-LEK, SIF

2.3 IDRETTSANLEGG

2.3.1 Større idrettsanlegg

Av de anleggene som er nevnt i meldingen "Tidens satsing på idrett i Stavanger" er det utarbeidet og vedtatt funksjonsprogram for:

- Nye idrettshaller (enkel og dobbel)
- 25 m svømmebasseng
- Idrettsenter (multifunksjonelt idrettsanlegg) hvor skatehall og kampsporthall inngår
- Folkebadet med 50 m basseng og eget stupanlegg
- Program for Sørmarka idrettspark er under arbeid
- Program for fotballhall er ikke påbegynt

Endelig lokalisering er bestemt for, men mangler endelig reguleringsmessig avklaring:

- Dobbelt idrettshall ved Sørå Bråde i Madla bydel
- 25 m svømmebasseng i Kvernevik, Madla bydel
- 25 m svømmebasseng, Hundvåg bydel
- Folkebadet i Jåttåvågen

På bakgrunn av beregninger og vurderinger gjennomført i "Tidens satsing på idrett i Stavanger", samt ovenfor nevnte kriterier, prioriteres utbygging av større idrettsanlegg slik:

NR	ANLEGG	KOSTNADS-ANSLAG
1	Folkebad Jåttåvågen	450 mill
1	Svømmebasseng Kvernevik	60 mill
1	Svømmebasseng Hundvåg	60 mill
2	Dobbelt flerbrukshall Sørå Bråde	70 mill
3	Idretts- og aktivitetssenter Urban Sjøfront, byggetrinn 1 - skatehall og kampsporthall	100 mill
4	Sørmarka idrettspark i Hillevåg bydel. Trinn 1, ulike anlegg inklusive kriteriumsbane for sykkel	17,5 mill
5	Ny flerbrukshall ved Hetlandshallen	40 mill
6	Idretts- og aktivitetssenter Urban Sjøfront, byggetrinn 2	100 mill
7	Dobbelt flerbrukshall ved St. Svithun videregående skole	70 mill
8	Dobbelt fotballhall	40 mill

Tabell endret iht. bystyrets vedtak (5 a)

I prioriteringen mellom disse større idrettsanleggene er følgende kriterier brukt:

- Idrettens behov
- Skolens behov
- Levekårsundersøkelsen
- Fremdrift i prosjektene
- Samordningsgevinster med annen utbygging
- Arealtilgang/tomte vurdering/lokalisering
- Nye typer anlegg

Det er tidligere nevnt at et av kriteriene for prioritering av anlegg er samordning med andre samfunnsinteresser. Dette gjelder i stor grad for utvikling av Forumområdet, hvor man i første omgang tilrettelegger for at Oilers Arena kan bli bygd, sammen med nye ishaller som kommer som følge av bygging av ny utstillingshall. Planene for Forumområdet vil også kunne romme flere store idrettsanlegg i framtiden. Området er under regulering.

Oilers Arena skal bygges ut og eies av Oilers, men kommunen vil leie tid i hallen for breddeidretten.

Finansiering og bygging av de prioriterte idrettsanleggene skal vurderes i kommende handlings- og økonomiplaner.

Anlegg for senere utbygging/ ev. i slutten av planperioden.

NR	ANLEGG
1	Idrettshall Austbø/Husabø
2	Fotballhall Jåtten nord
3	Dobbelt flerbrukshall Jåtten nord
4	Fotballhall Revheim utbyggingsområde
5	Utendørs tennisanlegg Revheim utbyggingsområde
6	Diagonalen idrettspark
7	Sørmarka idrettspark. Trinn 2; fotballbane 2, nærmiljøanlegg, andre anlegg
8	Bedriftsidrettsområde Sola kommune
9	Volleyball/sandvolleyballhall
10	Idrettshaller (Jåttåvågen, Paradis, Revheim og Kvernevik)

TORGEIR E. SØRENSSEN

TASTA SKATEPARK

2.3.2 Større skateanlegg

Det er utarbeidet egen skateplan for Stavanger. Denne følger som del av plangrunnlaget. Tilrettelegging av arenaer for skating og småhjulsidretter deles i to:

- Større konkurranseanlegg
- Mindre bydelsanlegg/nærmiljøanlegg

Større konkurranseanlegg regnes som idrettsanlegg og behandles i dette kapitlet. De mindre anleggene behandles som aktivitetsanlegg under kapittel 3.

Tasta skatepark

Skateparken på Tasta ligger innenfor arealet til Tasta idrettspark og er derved en del av et større idrettsanlegg der hovedaktiviteten ellers er fotball. Skateanlegget har flere funksjoner, som bl.a. et bydekkende anlegg og et nasjonalt konkurranseanlegg. Det består i hovedsak av en asfaltert flate med forskjellige skateelementer og et tilstøtende areal med ulike ramper. Til nå har dette vært tilfredsstillende, både for den daglige bruken av området og ved nasjonale arrangementer og konkurranser, bl.a den årlige konkurransen "Stavanger Open" som arrangeres av Stavanger skateklubb (SSK) og som trekker deltakere fra mange land.

Tasta skatepark har i dag ikke ønsket standard for fortsatt å kunne avholde internasjonale arrangementer. Stavanger har et navn innen skateboardmiljøet og et godt renommé for arrangementer, men mangler et tilfredsstillende anlegg. Ved å oppgradere Tasta skatepark åpnes mulighetene for å kunne arrangere Europeisk mesterskap, World Cup og andre store arrangementer. Det må i første omgang utarbeides planer for utvikling av anlegget. Kostnadene for oppgradering av skateparken er foreløpig anslått til 8,6 mill. Finansiering av Tasta skatepark vil bli vurdert i kommende handlings- og økonomiplaner.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Utvikling av Tasta skatepark til et fullverdig konkurranseanlegg skal prosjekteres.

Prioriteringsmessig ses anlegget i sammenheng med tilrettelegging for mindre idretter, kap. 2.3.4

Skatehall

Det er et mål å få en permanent hall for skating i Stavanger, primært slik at lokale brukere kan gis et godt helårig tilbud til å utøve sin aktivitet. En slik hall vil tiltrekke nye brukere og medvirke til at aktiviteten utvikles. En slik hall vil også bidra til å sette Stavanger på kartet som nasjonal og internasjonal skatearena. Hallen bør plasseres mest mulig sentralt i byen og slik at den er lett tilgjengelig med kollektivtransport. To mulige alternative plasseringer har vært framme i diskusjonen:

1. **Ved skateparken på Tasta.** Her vil hallen kunne ligge i tilknytning til det eksisterende skateanlegget, noe som vil gi god synergieffekt og mulighet for sambruk i forbindelse med arrangementer. Ved å legge hallen inntil det viktigste utendørsanlegget for skating i byen, vil man oppnå å skape et skikkelig tyngdepunkt for skating, også nasjonalt. Plassering er ikke avklart reguleringsmessig eller arealmessig.
2. **I Urban Sjøfront.** Anlegget er her forutsatt som del av det planlagte idretts- og aktivitetssenteret i Urban Sjøfront.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Romprogram og plassering av en skatehall i Stavanger skal avklares.

2.3.3 Fotballanlegg

Utbygging av anlegg for breddefotballen i Stavanger har mange utfordringer. Det samme gjelder for utbyggingen av et kommunalt anlegg for elitefotballen i byen. Generelt er det for liten kapasitet i forhold til det definerte behovet.

Det er gjennomført en vurdering av behovet på kort og lang sikt for fotballbaner. Vurderingen ligger ved i kommunedelplanens del II, Plangrunnlag. Forslagene nedenfor baserer seg på disse vurderingene.

2.3.3.1 Breddefotball

Stavanger kommune har pr. i dag 58 fotballbaner eller områder fotballklubbene kan bruke daglig til trening og kamp for femmer-, sjuer- og elleverfotball.

TYPE BANE	BANER > 45 X 90 m	BANER < 45 X 90 m
Grusbaner	17	17
Kunstgrasbaner	15	4
Grasbaner	3	
Andre baner (ballbinger)		2

Stavanger kommune har i de senere år bygd nye kunstgrasbaner og lagt om grasbaner til kunstgras. Dette har gitt økt banekapasitet gjennom både flere baner og flere brukstimer til fotballen. Kommunen disponerer i dag bare tre grasbaner (Stavanger stadion, Lassa grasbane og grasbanen ved ISS). Disse ønskes beholdt som grasbaner i fremtiden. Nye kunstgrasbaner bør primært bygges på nye arealer for å øke kapasiteten. Samtidig kan det vurderes å bygge om noen flere grusbaner til kunstgras for å øke attraktiviteten.

Bygging av nye kunstgrasbaner, prioritering:

NR.	BANE	BYDEL	KATEGORI	STATUS
1	Sørmarka 1		ny	
2	Madla, ISS		ny	
3	Midjord			grus
4	Stemmen 1 & 2			grus
5	Hundvåg			grus
6	Knudamyrå			grus
7	Lassa			grus
8	Diagonalen, 2 baner		ny	
9	Finnestad		ny	
10	Sørmarka 2		ny	
11	Madla, 2 baner		ny	
12	Siffen			grus
13	Haugtussa, 7'er bane			grus
14	Kiellandsmyrå			grus

Tabell endret iht. bystyrets vedtak (5 b)

TORGEIR E. SØRENSEN

2.3.3.2 Elitefotball

Treningsanlegg for toppfotball

Viking FKs elitelag og andrelag holder i dag til i Jåttåvågen med stadion og treningsbane. Klubben har ønske om å utvikle et treningssenter for klubbens satsingslag der alle lagene kan samles sammen med det sportslige apparatet. Arealbehovet for et slikt senter er ca 40 daa. Det ønskes 1–2 grasbaner, et par kunstgrasbaner, en fotballhall med størrelse 50 x 70 m, samt et bygg med kontorer, kantine og styrketreningslokaler. Viking FK ønsker at dette treningssenteret skal ligge i nærheten av Jåttåvågen.

NYE PLANER / UTREDNINGER

I forbindelse med neste rullering av kommuneplanens arealdel skal det vurderes om det kan finnes egnede arealer for et treningsanlegg for toppfotball i Stavanger

1. divisjonsarena

Sif idrettspark er lagt til rette som 1. divisjonsarena for Sif fotball i 2009. Kommunen har også startet arbeidet med å lokalisere en framtidig kommunal toppfotballarena i Stavanger. I dette arbeidet vil kommunen også vurdere den interkommunale fotballhallen i Randaberg.

Lokaliseringen vil skje i samarbeid med Norges Fotballforbund (NFF), Idrettsrådet og fotballklubbene i Stavanger høsten 2009. Finansiering vil bli vurdert i kommende Handlings- og økonomiplan og lokalisering skal være besluttet i løpet våren 2010. Prosjektering kan startes når lokalisering er fastlagt.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Det skal lokaliseres og bygges et fotballanlegg dimensjonert for 1. divisjon.

2.3.3.3 Anlegg for mindre idretter

Stavanger kommune har henvendt seg til alle idrettslagene i kommunen for å få kartlagt lagenes behov og utfordringer pr. i dag. Det var aktuelt å kartlegge både anleggsbehov og andre behov. Tilbakemeldingene så langt reflekterer et behov for:

- Flere golvflater eller haller til å drive aktivitet
- Flere isflater
- Opprusting av bydelsanlegg for friidrett
- Rehabilitering av eksisterende haller som er i bruk
- Flere garderobes til utendørsaktivitet
- Ønsker om å etablere egne klubbhus
- Bygging av flere tennisbaner

Registreringen og en enkel behovsvurdering framgår som eget dokument i det utrykte vedlegget Del II: Plangrunnlag.

Tilbakemeldingene peker på at behovene er mangfoldige. Noen behov vil en kunne dekke ved den foreslåtte utbyggingen av flerbrukshaller og ishaller, mens andre behov dreier seg om å skaffe nye arealer til nye anlegg. For en del anlegg er det behov for midler til rehabilitering.

Forslag til prioritering av tilrettelegging for mindre idretter:

Kommunal finansieringsdeltakelse avklares i kommende handlings- og økonomiplaner.

PRIORITET / TYPE IDRETT	TILTAK
1. Riding	Regulering og tilrettelegging av tomt for nytt ridesenter for Rogaland rideklubb ved Diagonalen. Egen regulering av arealet framskyndes.
2. Padling	Tilrettelegging av regulering og tomt for etablering av klubbhus og båthus for Stavanger kajakkklubb. Klubben skal selv stå for bygging av klubbhus og båthus. Kommunen har som mål å stille tomt til disposisjon ved Lundsvågen.
3. Skate	Utbygging av skateparken på Tasta. Kostnadsanslag: 8,6 mill.
4. Friidrett	Rehabilitering/utvikling av friidrettsanleggene på Midjord, Hinna og Hundvåg.
5. Roing	Tilrettelegging for utvidelse ved Stokkavatnet, Stavanger Roklubbs anlegg.
6. Tennis	Tomt for bygging av utendørs tennisanlegg skal vurderes innpasset i kommende rullering av kommuneplanens arealdel. Egnet areal må lokaliseres, og anlegget må planlegges.
7. Skyting	Rehabilitering/ombygging av skytebanen på Madla. Forutsetter at arealbruken blir avklart i kommuneplanens arealdel. Størrelse må fastlegges, banen må reguleres og det må utformes planer og bestemmelser som tilfredsstillende støy- og sikkerhetskrav.

2.3.5 Interkommunale idrettsanlegg

Kommunene på Nord Jæren (Randaberg, Sandnes, Sola og Stavanger) har etablert et interkommunalt samarbeid for utbygging og drifting av større spesialanlegg for idrett. Kommunene har i forbindelse med bygging av Sørmarka flerbrukshall i Stavanger etablert et IKS som skal eie og drifte dette anlegget. Kommunene har også vedtatt og satt i gang utbygging av en friidrettshall i Sandnes etter samme modell som anlegget i Sørmarka.

Sørmarka flerbrukshall skal stå klar til bruk høsten 2010. Friidrettshallen i Sandnes skal ferdigstilles samme år.

En fullskala fotballhall er planlagt bygd ut i Randaberg kommune og skal etter planen stå klar i 2012.

ELLEN JEPSON

PADLING I STORE STOKKAVATN

2.4 REHABILITERING AV EKSISTERENDE IDRETTSANLEGG

Det er et stort behov for å sette av en fast sum hvert år til rehabilitering av idrettsanlegg som grusbaner, friidrettsanlegg og kunstgrasbaner. Behovet varierer noe fra år til år, men i de kommende år vil opprusting av grusbanene bli prioritert. Med en høyere standard vil banene kunne bli brukt i større grad enn i dag. Det samme kan sies om friidrettsanleggene med grusbelegg. Disse har en dårlig standard og framstår som lite attraktive.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Eksisterende grusbaner for fotball skal rustes opp for å heve standarden slik at de blir mer attraktive bruksmessig.

Levetiden for toppdekket på en kunstgrasbane er ca. 10 år. Stavanger kommune vil i planperioden ha behov for å skifte ut 3 baner hvert år. Dette medfører en årlig kostnad på 10 mill.

Det er et stort etterslep når det gjelder rehabilitering av eldre svømme- og idrettshaller. Bare til rehabilitering av idrettshaller er kostnadene beregnet til ca 120 mill. Av svømmeanleggene er det Gamlingen og Tasta svømmehall som har størst behov for renovering.

TORGEIR E. SØRENSEN

STAVANGER IDRETTSHALL

Forslag til rehabilitering av svømmehaller og idrettshaller

PROSJEKT	BYGGEÅR	MANGLER V/ ANLEGGET	ESTIMERT PROSJEKT KOSTNAD
Tastahallen	1983	Basseng, terapibad og allmennbad, store lekkasjer i konstruksjonen. Teknisk utstyr 10 år over levealder. Riss og skader i barfotsone kan medføre fare for brukerne.	35 mill
Hetlandshallen del 3	1968	Takkonstruksjonen og idrettsgulv fra byggeår. Antatt levealder overskredet. Lekkasjer inn i bygningskonstruksjonen fra tak. Idrettsgulv er nedslitt og sprukket opp.	12,5 mill
Stavanger idrettshall	1980	Utendørsfasade er nedslitt og sterkt korrodert. Levealder er overskredet. Bygningen er skjemmende for området.	6 mill
Stavanger svømmehall	1970	Ventilasjonsanleggene har for lengst nådd teknisk levealder. Flere av anleggene står, noe som medfører fukt- og muggproblem og bygnings-skader. Det elektriske anlegget har for lengst nådd levealder. Mye utstyr er utgått og utkoblet. Fare for at tavlene ikke er berøringsikre.	6 mill
Stavanger idrettshall	1980	Teknisk levealder overskredet. Garderobene fremstår som lite innbydende. Vår viktigste arrangementshall er lite presentabel.	25,0 mill
Stavanger svømmehall	1970	Gulv og overflater i barfotområdene er nedslitt og trenger utskifting. Sprekker og riss og i overflater i gulv og basseng. Skvalperenner er utvasket og fører til lekkasjer ned i konstruksjonen. Dette fører igjen til omfattende konstruksjonsskader over tid.	40 mill
Stavanger Turnhall	1980	Total rehabilitering	65 mill

* Tillegg (rød tekst) ihht. bystyrets vedtak 5 c,1

2.5 DRIFT OG VEDLIKEHOLD AV ANLEGG

Ressursene til drift og vedlikehold har ikke holdt følge med tilveksten av nye anlegg. Dette har de senere årene særlig gått ut over vedlikeholdet av utendørs idrettsanlegg. Driften ivaretas i dag av et kommunalt foretak etter standardfastsettelse og bestilling fra Vei, park og idrettsavdelingen.

Utviklingen i samfunnet viser at brukerne blir stadig mer bevisste på hva de forventer av standard og funksjonsnivå på det enkelte idrettsanlegg. Dette kom også fram i brukerundersøkelsen Vei, park og idrett gjennomførte høsten 2008 for idretten, hvor vedlikeholdsstandarden, særlig på uteanlegg fikk en ikke tilfredsstillende skår.

TILTAK DRIFT / VEDLIKEHOLD

Drifts- og vedlikeholds nivået på kommunens idrettsanlegg må bedres. Evaluering av utviklingen innen drift og vedlikehold skal gjennomføres.

Ved bygging av nye anlegg settes det opp en vedlikeholdsplan. Finansieringen av dette må avklares i Handlings- og økonomiplanen.

2.6 AKTIVITET OG FORVALTNING

Idrettslagene har i dag mange utfordringer. Idretten er i stadig vekst og det blir flere og større idrettslag. Administrasjon har for mange lag blitt en utfordring. Kravet til økt dokumentasjon og systematisk kontorhold gjør seg gjeldende, også i idretten. Flere idrettslag melder behov for støtte til administrative stillinger. Pr. 1.1.2009 var det 21 idrettslag i Stavanger med over 500 medlemmer.

Kommunens ansvar

Ansvar har tradisjonelt vært fordelt mellom kommunen og idretten selv etter følgende grove linjer:

- Kommunen bygger og drifter idrettsanleggene, samt gir et mindre driftstilskudd
- Idretten driver aktivitetene

ELLEN JEPSON

STAVANGER GOLFKLUBB

Utfordringer

De mest sentrale utfordringene idrettslagene har i dag er:

1. Ungdom slutter tidlig med idrett, spesielt jenter i alderen 15–16 år.
2. Idrettslagene sliter med å skaffe ledere og trenere. Dette gjelder spesielt breddeidretten.
3. Krav om mer profesjonalisering av idrettslagene, særlig på den administrative siden.

Tiltak

1. Kommunen har vedtatt en satsing på jenter i idretten. Idrettsrådet har fulgt opp dette i et prosjekt kalt JIF (Jenter i fokus) der en legger vekt på å gi jenter et tilbud på deres premisser.
2. Større fokus på trener- og lederutdanning. Idrettslagene må i større grad satse på utdanning og rekruttering av egne nye trenere og ledere.
3. Det er ønskelig at flere klubber ansetter daglig ledere som kan bidra innad i klubbene på flere områder som økonomi, organisering av dugnad, drift av idrettslaget mm.

TORGEIR E. SØRENSEN

STAVANGER SVØMME HALL

* Tillegg (rød tekst) ihht. bystyrets vedtak 5 c, 2

TORGEIR E. SØRENSEN

SIF IDRETTSPARK

2.6.1 Idrettslagenes økonomi

Stavanger kommune har i samarbeid med Stavanger idrettsråd utredet deler av idrettslagenes økonomiske situasjon og utfordringer. Utredningen framgår av saken "Idrettslagenes utfordringer og økonomi", nr 16/09 til Kommunalstyret for kultur og idrett 27.01.2009

Stavanger kommunes årlige bidrag til idretten

I tabellen nedenfor gis en oversikt over Stavanger kommunes årlige økonomiske tilrettelegging for idretten.

TILSKUDDSTYPE/KOMMUNAL UTGIFT	BELØP (KR)
Drift og avskrivninger på idrettsanlegg (selvkost) årlig (regnskap 2008) ca	75 000 000
Driftstilskudd til idretten 2009 (inklusive særskilt tilskudd til skate 2009)	6 466 000
Driftstilskudd til Stavanger ishall 2009	3 192 000
Diverse arrangementsstøtte	varierer
Ungdomssekretærstøtte til idrettslag 2008	925 000
Investeringer og rehabilitering av idrettsanlegg, varierer. 2009: ca	80 000 000

Breddeidretten

Det er i dag gratis for idrettslagene å bruke de kommunale idrettsanleggene innenfor ordinær åpningstid. Dette prinsippet har ligget fast i mange år som en bærebjelke i Stavanger kommunes idrettspolitikk. Gratisprinsippet er også viktig i et folkehelseperspektiv og i en utjevning av levekårene i Stavanger kommune.

Det er viktig at alle barn og unge kan gjøre seg nytte av anleggene. På den måten vil de gjennom oppveksten få mulighet til gode opplevelser og å tilegne seg vaner som senere i livet kan medvirke til at det blir naturlig for dem å være fysisk aktive.

MÅL/RETNINGSLINJER

Prinsippet om at alle kommunale idrettsanlegg i byen skal være gratis å bruke for idretten innenfor normal åpningstid opprettholdes også i kommende periode.

Noe av bakgrunnen for idrettslagenes økonomiske utfordringer er frafallet av spilleautomatinntektene fra 1. juli 2007. Noen klubber hadde her betydelige inntekter og frafallet rammet enkelte klubber hardt.

Kompensasjon fra staten for tapte automatinntekter i Stavanger (overgangsmidler) inngår i de lokale aktivitetsmidlene (LAM) og utgjorde ca. 1 mill i 2008.

I tillegg er det etablert en ordning, "Grasrotandelen", som gjør det mulig for den enkelte spiller hos Norsk Tipping å aktivt bevirke at 5 prosent av spillebeløpet blir overført direkte til grasrotmottaker. Alle lag eller foreninger som er registrert i Frivillighetsregisteret er godkjent som mottakere. I stor grad vil slike midler gå til idrettsklubber.

Resultatet for den enkelte klubb vil være avhengig av evnen til å rekruttere spillere til å velge nettopp den klubben som mottaker av grasrotandelen.

Norsk Tipping har, ut fra folketall og spilleaktivitet, beregnet potensialet for Grasrotandelen i Stavanger til kr 8,7 mill.

Året før spilleautomatene ble avvirket, var årsinntekten fra spilleautomatene for idrettsklubbene i Stavanger samlet i overkant av 8 mill. Kompensasjonen fra spillemidlene over de lokale aktivitetsmidlene dekker ikke på noen måte bortfallet av automatinntektene. Sett i sammenheng med den nylig etablerte "Grasrotandelen", er det imidlertid mulig å oppnå nærmest full kompensasjon, forutsatt at lagene selv klarer å få sine tilhengere til å nytte muligheten.

I de senere år har de kommunale driftstilskuddene økt betydelig i bl.a. Oslo og Bergen, slik at disse byene har passert Stavanger i tilskudd pr. medlem.

Tabellen øverst på neste side viser en sammenlikning mellom de største bykommunene i Norge.

Kommunale tilskudd til idrettslagene, antall lag og ca. antall idrettsmedlemmer i de ulike kommunene, tilskudd pr medlem og om kommunen tar anleggsleie.

KOMMUNE	TILSKUDD			ANTALL LAG	* CA ANTALL MEDLEMMER	TILSKUDD PR. MEDLEM 2008	ANLEGGSL-LEIE
	2007	2008	2009				
Oslo	40 500 000	43 000 000	45 000 000	Ca. 643	216 600	208 kr	Nei
Bergen	13 000 000	26 000 000	26 000 000	Ca. 350	112 276	232 kr	Nei
Trondheim	4 746 000	5 561 000	7 821 000	Ca. 265	73 500	106 kr	Nei
Stavanger	6 186 000	6 186 000	6 186 000		35 000	177 kr	Nei
Sandnes	2 305 000	2 305 000			13 000	177 kr	Nei

* Antall medlemmer er ca. tall hentet fra de ulike idrettsrådene. Det vil også være flere som driver idrett som ikke er tilknyttet NIF. Det er i dag i Norge 2 051 030 medlemmer, fordelt på 1 40 0 000 personer. Dette fordi mange har medlemskap i 2 ulike idrettslag.

Frafallet av automatinntektene rammet enkelte idrettslag hardt. Samlet sett kan likevel de etablerte ordningene kompensere for dette inntektsfrafallet. En eventuell økning av Stavanger kommunes driftstilskudd til idretten bør derfor vurderes målrettet til prosjekter framfor likt tilskudd til alle idrettslag.

Det er tidligere pekt på at kravet til profesjonalisering av idrettslagenes drift er økende. Det bør derfor primært vurderes å styrke støtteordningene for ledelse og administrasjon i idrettslagene.

Inntektssituasjonen for idretten i Stavanger vil bli vurdert fram mot kommende rullering av Handlings- og økonomiplan (2010–2014). Samtidig bør idretten på selvstendig grunnlag vurdere tiltak som kan bedre økonomien.

MÅL / RETNINGSLINJER

Eventuelle økninger i kommunens tilskuddsnivå vurderes i forbindelse med kommende handlings- og økonomiplaner. Det skal vurderes å øke rammene for eksisterende tilskuddsordning til ungdomssekretærer for kulturorganisasjoner og idrettslag.

Eliteidretten

Stavanger kommune har hittil ikke hatt noen støtteordninger for eliteidretten. Kultur- og idrettsstyret har derimot bedt om at mulige ordninger for slik støtte vurderes.

Eliteidretten må også i framtiden ha ansvaret for egen økonomi. Ved satsing på elitenivået er det behov for store ressurser, og satsingen innebærer ofte stor risiko. Dette kan gjelde lønn til administrasjon, spillere, sportslig apparat og støtteapparat for øvrig.

Eliteidrettene har imidlertid en type utgifter som er særlig store nettopp for eliten, nemlig reiseutgifter. Dette gjelder både individuelle utøvere og lagidrettene.

Det foreslås derfor at en eventuell eksklusiv støtte til eliteidretten defineres og beregnes som reise støtte.

Eksempel: Et innebandylag har normalt 11 spillere + 2 innbyttere som benyttes på bortekamper. De reiser med fly til alle bortekamper. Gjennomsnittspris pr. reise anslås til ca. 2000 kr pr. spiller. Samlet utgift for laget på (13 spillere x 2000 kr) = 26.000 kr pr. kamp. For en sesong vil dette utgjøre (26 000kr x 11 bortekamper) = 286 000 kr. Laget vil, basert på dette eksemplet, kunne få en reise støtte fra kommunen pr. sesong på kr 286 000.

MÅL / RETNINGSLINJER

Det opprettes en tilskuddsordning for reise støtte til eliteidretten i Stavanger. Omfang og regler fastsettes av Kultur- og idrettsstyret. Satser tilpasses eventuelle årlige bevilgninger. Ordningen finansieres innenfor tilskudd til idrettsformål i den til enhver tid gjeldende handlings- og økonomiplan for Stavanger kommune.

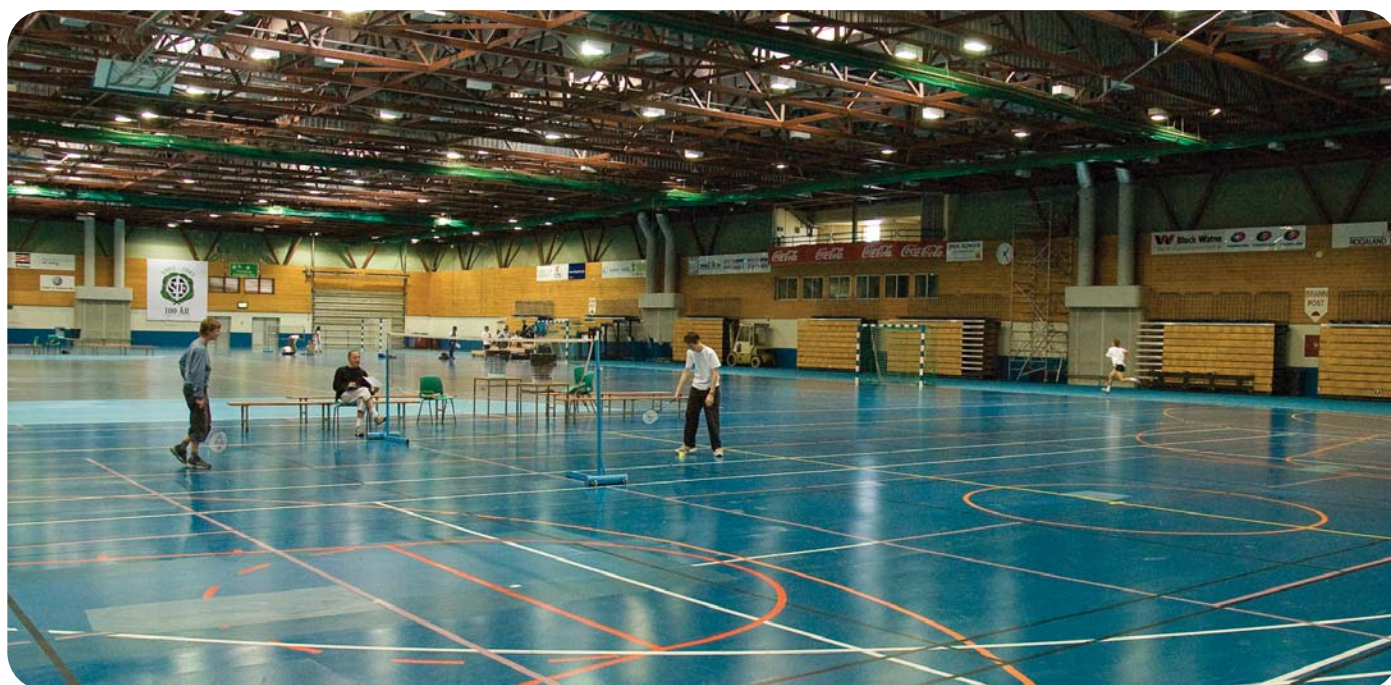
Stipend til internasjonale mestere i idrett

Det har gjennom årene etablert seg en ordning ved at Stavanger kommune v/ordføreren deler ut stipender til internasjonale mestere.

De siste årene har OL og VM mestere fått et stipend på 25 000 kr. EM-mestere har fått 12 000 kr. Disse reglene har vært litt uklare og har stått uforandret i flere år.

I samsvar med Stavanger Idrettsråds innstilling etableres slike faste satser for kommende 4-årsperiode:

MESTERSKAP	1. PLASS	2. PLASS	3. PLASS
OL	50 000 kr	40 000 kr	30 000 kr
VM	40 000 kr	30 000 kr	20 000 kr
EM	30 000 kr	20 000 kr	10 000 kr
WORLD CUP SAMMENLAGT	40 000 kr	30 000 kr	20 000 kr

STAVANGER IDRETTSHALL

2.6.1.1 Prioritering av eventuell økning av tilskuddsordninger for idrett

PRIORITET	FORMÅL	KATEGORI
1	Øke rammene for tilskudd til ungdomssekretærer og daglig administrasjon	Bredde
2	Etablere ordning for reisetilskudd til elitesatsing med svak økonomi	Elite

2.6.1.2 Disponering av kommunale driftsstøtte til idretten i Stavanger

De senere årene har Kultur- og idrettsstyret godkjent retningslinjene for de enkelte formålene (driftsstøtte, stipend og tilskudd til lag med egne anlegg). Idrettsrådet har forstått den detaljerte disponeringen av de kommunale tilskuddsmidlene, inklusive hvilke midler som skal brukes til drift av Idrettsrådet. Idrettsrådets årsmøte har godkjent tildelingene som del av egen budsjettbehandling, hvorpå Kommunalstyret for kultur og idrett i møte i april hvert år har godkjent tildelingene.

Det foreslås en ny framgangsmåte for kommende års tildelinger av kommunal driftsstøtte til idretten som avklarer rollene mellom Idrettsrådet og Kultur- og idrettsstyret på en bedre måte:

- Bystyret fastlegger rammene for kommende års tildeling gjennom sitt budsjettvedtak i desember hvert år (som nå).
- Når budsjettvedtaket er kjent avholdes en idrettspolitisk konferanse mellom Idrettsrådets styre og Kommunalstyret for kultur og idrett for å avklare gjensidige mål, muligheter og ønsker for disponering av neste års kommunale tilskuddsmidler.

- Sak vedrørende prinsipper og føringer legges deretter fram til behandling i kommunalstyrets første møte. Kommunalstyret fatter vedtak om eventuelle føringer for disponering av det kommunale driftstilskuddet til idretten.
- Stavanger kommune oversender resultatet i et bevilgningsbrev til Idrettsrådet.
- Idrettsrådet innarbeider det kommunale tilskuddsbeløpet i sine budsjetter under forutsetning av at kommunalstyrets føringer blir lagt til grunn.

2.6.3 Tildeling av treningstid i kommunale anlegg

Treningstid i idretts- og svømmehaller tildeles alliansene innen idretter som håndball, basket, volleyball, innebandy og svømming. Alliansene fordeler selv treningstidene mellom klubbene. Dette er en ordning som fungerer godt.

Inntrykket er at det er mer turbulent når det gjelder tildeling av treningstid på fotballbanene. Fotballklubbene har ingen allianse som kan ta et ansvar for en slik tildeling. Klubbene ønsker heller ikke en slik allianse. I dag er det administrasjonen i Vei, park og idrett som tildeler treningstiden for de idrettene som bruker fotballbanene.

Tildelingskriteriene er godkjent av Idrettsrådet og vedtatt av Kommunalstyret for kultur og idrett (KKI).

Det foreslås følgende ny norm for klage på tildelt treningstid:

NYE NORMER

Klage på tildeling av tid fra idrettslagene vil fra og med 2010 bli behandlet av Kommunalstyret for kultur og idrett som ankeinstans, etter innhenting av uttalelse fra idrettsrådet.

2.7 EGENORGANISERT FYSISK AKTIVITET

Det legges til rette for egenorganiserte aktiviteter i alle kommunens idrettsanlegg, som publikumsbading- og skøyting og ballaktivitet på fotballbanen, evt. også på lørdag. Stavanger kommune legger også til rette for egenorganisert fysisk aktivitet i noen bydeler og flerbrukshaller gjennom tilbud til barn og unge, som f.eks. "Åpent tilbud" og "Åpen hall". (Dette er tilbud som i dag blir gitt i noen bydeler og flerbrukshaller.)

Stavanger kommune vil arbeide for å utvikle tilbudet innen egenorganisert aktivitet for barn og unge gjennom "Åpent tilbud" i idrettshaller på ettermiddagstid. Videre skal det arbeides for at flere skal få ta del i "Åpen hall" som kommunen/idrettsrådet og idrettslagene samarbeider om. Disse tilbudene ønskes etablert i alle bydeler. Idrettslagene engasjeres til å gjennomføre dette.

Kommunen ønsker også å bedre forholdene for egenorganisert aktivitet gjennom å bygge ut flere fotballbaner, idrettshaller og svømmehaller og ved å tilrettelegge i allerede utbygde anlegg. F.eks. bør framtidens idrettsanlegg utstyres med garderober som kan benyttes av publikum som driver egenorganisert idrett/trening i friområdene.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Behov og muligheter for tilrettelegging av garderober og trenings-/miljørom ved de største aktivitets- og friområdene som Sørmarka, Mosvatnet, Stokkavatnet og Lunde skal vurderes.

MÅL/RETNINGSLINJER

Handlingsplan for idretts- og friluftsanlegg skal rulleres årlig med utgangspunkt i kommunedelplanen og den gjeldende handlings- og økonomiplanens prioriteringer.

KJERINGHOLMEN

TORGEIR E. SØRENSEN

2.8 HANDLINGSPLAN - SØKNAD OM SPILLEMIDLER

Kultur- og kirke departementet stiller som krav at kommunedelplan for idrett og friluftsanlegg skal rulleres hvert fjerde år, samt at handlingsplan for utbygging og rehabilitering av idrettsanlegg, friluftsanlegg og nærmiljøanlegg skal rulleres hvert år for at tiltakene skal kvalifisere for støtte fra spillemidlene.

Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelser dekker det langsiktige plankravet, mens de årlige handlingsplanene dekker det kortsiktige plankravet. Handlingsplanen blir rullert i desember hvert år. Neste rulling vil finne sted i desember 2009.

Gjeldende handlingsplan for 2009–2012 er vedtatt i sak nr 126/08 i Kommunalstyret for kultur og idrett 15.12.2008.

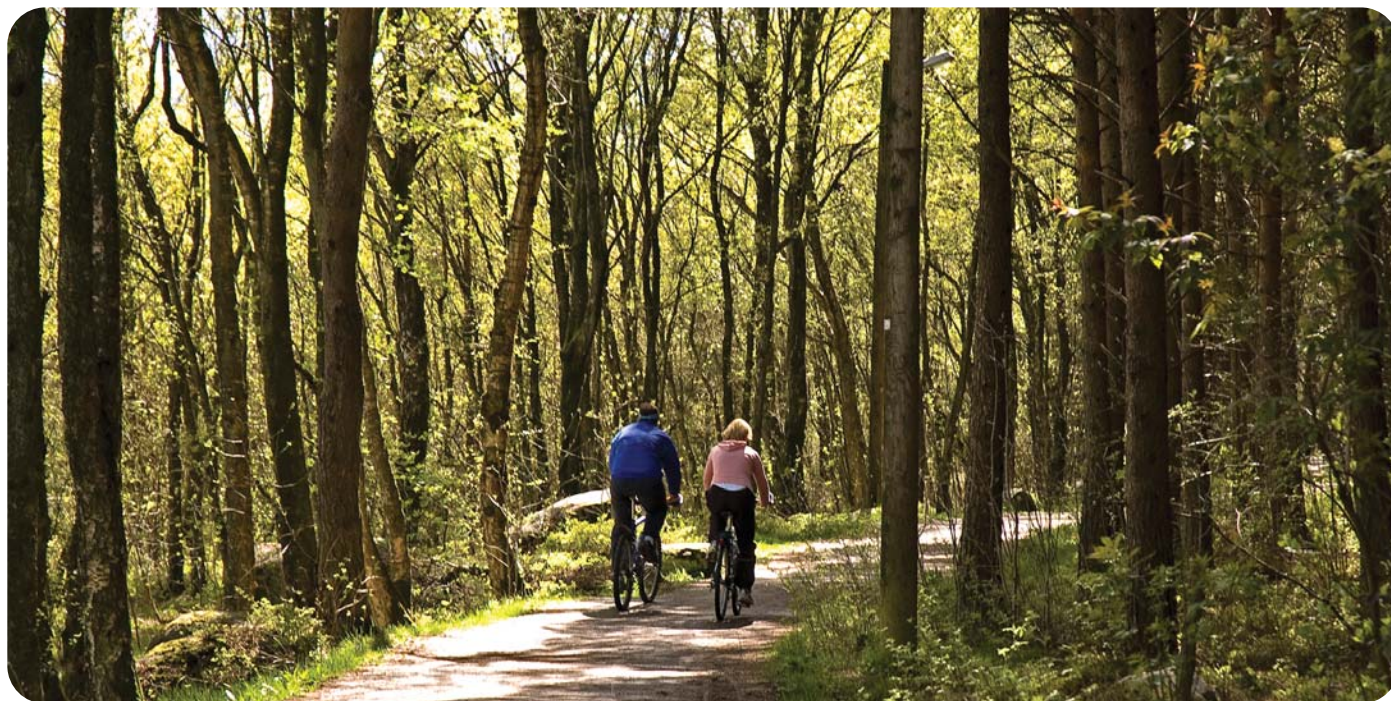

STAVANGER STADION

TORGEIR E. SØRENSEN

3. Parker, friområder og aktivitetsanlegg

TORGEIR E. SØRENSEN

STOKKAVANNSOMRÅDET V/ SMITHS MINDE

3.1 SAMMENDRAG OG HOVEDPRIORITERING

Byens grønne rom

Stavangers offentlige grønne rom spenner fra lekeplasser og fine parker med høy opparbeidelsesgrad og intensivt vedlikehold, til natur- og landskapsarker med mindre grad av opparbeidelse og tilrettelegging og med ekstensiv skjøtsel. Alle er like viktige for å gi byen et grønt preg. De tilbyr hver sine kvaliteter og skal vedlikeholdes og utvikles med omtanke. Nettopp variasjonene i de grønne rommene er en styrke som skal tas vare på. Disse anleggene rommer sosiale møteplasser, naturopplevelser, det nære friluftslivet og muligheter for fysisk aktivitet og vakre opplevelser.

Byens grønne rom er en forutsetning for det gode liv i byen og er en forutsetning for livskvalitet, folkehelse og levekårsforbedringer i dagens urbane tilværelse.

En særlig utfordring i årene som kommer vil være å innarbeide tilbud til alle aldersgrupper i de samme anleggene, slik at parkene og de andre grønne rommene kan styrke sin funksjon som integrerende møteplass.

Arenaer for kulturarrangementer

En viktig funksjon for parker og friområder er også å være arenaer for kulturarrangementer, f.eks. Byparken, Lundsneset, Møllebukta, Vaulen og Mosvatnet. Sammen med kulturmyndighetene skal det lages en plan for utvikling av utendørs arenaer. Det bør vurderes hvilke tiltak og tilrettelegginger som skal gjennomføres for å bedre arenakvalitetene. De aller viktigste målene og prioriteringene i denne sammenheng er:

MÅL / RETNINGSLINJER

- Sikring av den sammenhengende friarealstrukturen.
- Tilrettelegging av det sammenhengende turveisystemet.
- Utvikling og fordeling av sosiale møteplasser og aktivitetsmuligheter slik at det blir et tilbud til alle, uansett bosted.
- Utvikling av innholdet i parker og grønne områder slik at attraktiviteten og bruksfrekvensen økes.
- Tilrettelegge parkene som kulturarenaer.
- **Nødvendige investerings- og driftskostnader for gjennomføring av planen innarbeides i kommende handlings- og økonomiplaner.***

3.1.1 Samarbeid med frivillige foreninger innen friluftsliv og naturvern

Det er i dag ingen fast, formell kontakt mellom Stavanger kommune og de frivillige foreningene innen naturvern og friluftsliv, slik tilfellet er for idretten. Et tettere samarbeid med og en bedre tilrettelegging for de frivillige foreningene vil kunne gi både økt friluftsliv i befolkningen og økt frivillig innsats innen skjøtsel av natur- og kulturlandskap.

De frivillige foreningenes forutsetning for å delta i aktivt i et slikt samarbeid må registreres og mulighetene vurderes.

MÅL / RETNINGSLINJER

Det etableres et formelt samarbeid med FNF eller tilsvarende representativt organ for friluftsliv- og naturvernorganisasjonene i Stavanger.

Innen 2011 skal friluftsliv- og naturvernorganisasjonenes forslag/ønsker om tilrettelegging være registrert og vurdert. Forslag til prioritering skal legges fram.

* Tillegg (rød tekst) ihht. bystyrets vedtak (5 d, pt 6)

3.2 FRILUFTSLIV

Friluftsliv er i Stortingsmelding 39 (2000–2001) definert som “opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse”.

Denne stortingsmeldingen gir også de nasjonale målene for friluftslivet i Norge, bl.a. at “alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og i naturen ellers”.

Friluftsliv omfatter svært mange aktiviteter som kan gi mye glede og gode naturopplevelser.

Ulikt andre norske byer mangler Stavanger de store friluftsområdene eller ”markaområdene”. I praksis har ikke Stavanger friluftsområder. Alle de grønne områdene er friområder, og inngår dermed i det vi definerer som parkstrukturen for Stavanger.

Stavanger er i særklasse den byen i Norge som har minst tilgjengelig grønne områder pr. innbygger. Imidlertid har Stavanger klart å etablere og opprettholde en meget god sammenheng mellom sine relativt små grønne områder, slik at tilbudet til friluftsliv, fysisk aktivitet og naturopplevelser likevel blir oppfattet som meget godt (jfr. Innbyggerundersøkelsen 2009).

Den dagen alle kommuneplanens friområder er sikret, tilrettelagt og gjort tilgjengelige for allmennheten, har Stavangers innbyggere et svært godt tilbud til friluftsliv i

nærmiljøet, spesielt hvis foreslått norm om at det i nye utbyggingsområder skal avsettes minimum 100 m² nye friarealer/nære turområder pr. innbygger gjennomføres.

I uttrykt vedlegget, DEL II: Plangrunnlag er det gjort nærmere rede for funksjoner og brukergrupper innen friluftsliv.

AKTIVITETER KNYTTET TIL FRILUFTSLIV OG NATUROPPLEVELSE

Turgåing	Roing	Piknik
Ridning	Jakt	Naturfotografering
Hundehold	Fiske	Fuglekikking
Klatring	Sykling	Sopp- og bærsanking
Dykking	Bading og soling	Naturstudier
Seiling	Speiding	Orientering
Surfing, kiting m.m.	Ski og skøyter	Telting
Padling	Aking	Lek og aktivitet
Paintball	Jogging	Trimming

MÅL/RETNINGSLINJER

Hovedutfordringen er å ta vare på de grønne områdene, tilrettelegge dem og gjøre dem tilgjengelige for allmenn bruk uten at naturkvalitetene ødelegges.

TORGEIR E. SØRENSEN

STOREHOLMEN, STORE STOKKAVATN

TURVEI, KARISTØ

3.2.1 Sammenhengende grønnstruktur. Natur- og landskapsarker. Byens grønne rom.

Grønnstrukturen i Stavanger er et nettverk av sammenhengende korridorer og større grønne arealer. Det er avsatt 14500 daa friområder i gjeldende kommuneplan. Av disse er ca. 10500 daa friområder sikret gjennom kommunalt oppkjøp, avtaler og regulering. **De delene av grønnstrukturen som er eller blir regulert til offentlig friområde skal innløses eller sikres gjennom Prosjekt friområde, primært gjennom forhandlinger og frivillige avtaler.***

De arealene som er viktige for aktivitet og rekreasjon er i stor grad også de som er viktige leveområder for vilt og biologisk mangfold. Størrelse på arealer og bredden på korridorer er avgjørende for friarealenes funksjon i disse sammenhengene.

Følgende norm vedtatt av bystyret 29.05.95 og sist justert 27.03.06 gjelder for størrelse og utstrekning av de nære turområdene:

RETNINGSLINJER FOR DE NÆRE TUOMRÅDER: NYE NORMER

- Minste størrelse delområder: 20 daa
- Minste bredde delområder: 40 m
- Minste lengde turvei: 3 km
- Største avstand mellom bolig og sikker atkomst til nære turområder: 500 m

Det er viktig å sikre parkarealer i tilknytning til de grønne korridorene slik at funksjon og opplevelsesmuligheter kan økes. Unntak fra disse retningslinjer ned til 20 m tillates kun gjennom jordbruksområder og på kortere strekninger hvor eksisterende bebyggelse ikke muliggjør 40 m bredde. Generelt er det viktig å sikre større arealer i tilknytning til turveiene med hensyn til naturopplevelse. Karistø er et eksempel på at opplevelsesverdier kan ivaretas også ved en smal turvei langs sjøen.

* Endring (rødt tekst) og tillegg (rød uthevet tekst) ihht. bystyrets vedtak (5 d, pt 1)

I tillegg foreslås slik ny retningslinje for innarbeiding i kommende rullering av kommuneplanens arealdel:

NYE NORMER
Det skal settes av 100 m² nytt, nært turområde pr. ny innbygger i forbindelse med regulering av nye arealer til boligformål

De grønne områdenes funksjon, innhold og størrelse

Den eksisterende overordnede grønnstrukturen er en mosaikk av arealer med ulike funksjoner. Ofte må de samme arealene tilfredsstille flere funksjoner. De kan grovt deles inn i areal til friluftsliv, naturlignende areal og areal som er tilrettelagt til fysisk aktivitet (nærmiljøanlegg, sentrale lekefelt, lekeplasser o.l.). I tillegg finnes det noen anlegg for idrett i en del friområder (f.eks. kajakk, kano, fotball, roklubb, seilbåt og riding).

I et folkehelseperspektiv er det viktig å tilrettelegge arealer på en slik måte at folk kommer seg mer ut og blir mer aktive. Arealer for rekreasjon bør være lett tilgjengelige fra der folk bor. De må være store nok til å fylle de funksjoner og behov de er tiltenkt.

Natur med vegetasjon, fugler og dyr, mulighet for aktivitet, mulighetene for å søke stillhet og opplevelse av kulturelementer og landskap er viktige for at de nære turområdene skal bli attraktive for ulike grupper av Stavangers befolkning. **Tilrettelegging og opparbeidelse for friluftsliv i områder med viktige naturkvaliteter skal skje på en måte som ivaretar det biologiske mangfoldet. I områder med unike kulturlandskap skal tilrettelegging og opparbeidelse skje på en måte som bevarer hovedtrekkene i områdets egenart og kvalitet.**** De nære turområdene må også ha plass til andre aktiviteter og tilfredsstille behov som med tiden dukker opp. Dette gjelder spesielt de deler av grønnstrukturen som ligger i tilknytning til boligområdene. Det kan være ønsker om en sykkelkrossbane, skateanlegg, forskjellige ballaktiviteter, lek i naturlige omgivelser, aking, bygging av lekehytter og 100 meters skog (lekeskog) mm.

** Tillegg (rødt tekst) ihht. bystyrets vedtak (5 d, pt 3)

3.2.2 Turveinett og grønne korridorer

Det er pr. i dag ca. 160 km turveier i Stavanger og det arbeides aktivt med å opparbeide flere.

Når kommuneplanens hovedturveisystem er gjennomført, gjennomvever turveisystemet hele byen. Grønne turveiforbindelser binder sammen friarealer og bydeler på en måte som gir alle innbyggerne tilgang til friarealer og turopplevelser med utgangspunkt i sitt eget nærmiljø.

NYE NORMER

- Hovedturveier skal søkes opparbeidet med en visflate tilsvarende Stokkavannstandarden (2–2,5 m bredde med grus – reguleringsbredde 3 m).
- Alle hovedturveier skal være framkommelige for barnevogner og sykler og med mulighet for at flere personer kan gå ved siden av hverandre og snakke sammen (sosial funksjon).
- Turveien skal så langt terrenget tillater det være framkommelig for møtende rullestoler.
- Veiens sideareal inngår som en del av hovedturveiene. Her skal det tilrettelegges for opphold og rasting, samt mulighet for bading der veien ligger i tilknytning til vann og sjø.
- Benker, bord og søppeldunker skal plasseres langs veien som del av anlegget.
- Forbindelsesveier eller avstikkere fra hovedturveiene kan ha annen standard.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Det sammenhengende hovedturveinettet i Stavanger skal være ferdig etablert før utgangen av 2015.

Bruken av turveier og friområder har økt betydelig gjennom årene. Vei, park og idrett har imidlertid ikke gjennomført tellinger siden 1997 med henblikk på bruk av turområdene. Det er ønskelig å få gjennomført slike tellinger mer systematisk.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Det skal gjennomføres brukertellinger på alle hovedturveier i Stavanger. Telling ved Mosvatnet har 1. prioritet.

Folkestier

Det finnes syv folkestier i Stavanger, en i hver bydel. Dette er merkede rundløyper på 3 – 5 km på eksisterende turveier og er ment som et nært aktivitetstilbud for befolkningen. Folkestiene har blitt til gjennom et samarbeid mellom Stavanger kommune og Nasjonalforeningen for folkehelse.

ELLEN JEPSON

KVERNEVIK FOLKESTI

Det er utarbeidet egne brosjyrer med kart og informasjon om hver folkesti, samt en fellesbrosjyre for alle. Folkestiene er populære og blir mye brukt.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Folkestiene skal opprettholdes og gjøres enda mer attraktive, ved bl.a. anlegg av sosiale møteplasser, aktivitetstilbud og særlig fokus på universell tilrettelegging.

3.2.3 Stillhet i friområder

Stillhet er ifølge undersøkelser en prioritert og ønsket verdi for brukerne i forbindelse med naturopplevelser. Denne opplevelseskvaliteten bør Stavanger kommune tilrettelegge for innen grønnstrukturen. Flere av de viktigste turområdene, eksempelvis Sørmarka og Mosvatnet, er svært utsatt for trafikkstøy. Det vil være en vesentlig kvalitetsheving å få redusert støyen i eksisterende friområder.

ELLEN JEPSON

RÅDYR I TÅKE, TASTA

NYE PLANER / UTREDNINGER

Stavanger kommune skal lage en handlingsplan for bekjemping av trafikkstøy i de viktigste friområdene. Mosvatnet og deler av Sørmarka skal prioriteres

RIDNING I SØRMARKA

3.2.4 Prosjekt friområde

Prosjekt friområde startet opp i 2001 under betegnelsen "Areal til friområder – turveier – idrettsformål".

Prosjektets hovedmål er å gjøre de grønne områdene i kommuneplanen mer tilgjengelige. Dette gjøres i hovedsak ved kjøp av eiendommer eller avtaleløsninger, i første omgang kombinert med opparbeidelse av hovedturveier. I enkelte tilfeller er det brukt ekspropriasjon.

Friområdene er delt inn i tre hovedkategorier:

A - Svært viktige områder i Stavangers hovedgrønnstruktur

B - Mindre arealer og turveistrekninger

C - Områder der grunneier selv ønsker å selge.

Siden 2001 er over 1000 daa nye områder sikret og over 9 km turveier er bygget.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Kommunen skal ha sikret **områder i grøntstrukturen som er eller blir regulert til offentlige friområder*** før utgangen av 2022 gjennom Prosjekt friområde.

3.2.5 Hundehold

Hundeeiere er en av de store brukergruppene av Stavangers friområder. Forskrift til hundeloven er vedtatt og godkjent for Stavanger kommune. I flere sentrale områder er det innført helårig båndtvang, samtidig som det hittil er tilrettelagt to områder hvor hunder kan trenes og luftes uten bånd hele året (Åsen og Sørmarka). Det bør være et mål å tilrettelegge hundeluftingsområder i alle bydeler.

* Endring (rød tekst) ihht. bystyrets vedtak (5 d, pt 2)

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Det bør vurderes tilrettelegging av hundeluftingsområder i alle bydeler.

3.2.6 Ridestier

Riding er både en idrett og en friluftaktivitet. Forvaltningsmessig håndteres rideanlegg som idrettsanlegg, mens ridestier håndteres som friluftslivsanlegg.

Riding er en aktivitet som i hovedsak drives av jenter, og det er derfor en målsetting for Stavanger kommune å legge til rette for utvikling av denne aktiviteten. Pr. i dag er det kun tilrettelagt for riding på egen ridesti i Sørmarka. Planlegging av et ridestisystem som skal dekke store deler av kommunen startes innværende år. Dette kan bli en tidkrevende prosess. Utbygging av et eventuelt ridestisystem vil måtte strekke seg over flere år.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Det skal utarbeides en plan for utvikling av et ridestisystem som skal dekke store deler av kommunen. Handlingsplan for etablering av ridestier skal inngå i planen.

3.2.7 Friluftsliv i sjø og vann

Med den lange kystlinjen og mange beskyttede sjøområder ligger forholdene meget godt til rette for vannsport og vannaktiviteter som bading, padling, seiling, dykking og surfing. Det er hittil ikke gjort noen omfattende analyser av utfordringer og muligheter. Dette bør gjøres i løpet av første 4-årsperiode. Det skal videre vurderes å reetablere Strømvik sjøbad.

ELLEN JEPSON

BADING GODALEN

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Det skal gjennomføres enkel tilrettelegging for bading i Store Stokkavatnet.

NYE PLANER / UTREDNINGER

De viktigste badeplassene skal gjennomgås med tanke på universell tilgjengelighet (Vaulen, Møllebukta, Badedammen, Godalen og Lunde).

Det skal utredes muligheter for økt tilrettelegging for aktiviteter som bading, padling, surfing, seiling, roing og dykking.

Det skal utarbeides et eget padlekart/sjøsportkart for Stavangers sjø- og vannområder.

3.2.8 Regionalt samarbeid

Mange av problemstillingene innenfor friluftslivet må løses på regionalt nivå. Derfor har Stavanger kommune gått inn i flere typer interkommunalt samarbeid for å sikre et godt og mangfoldig friluftsliv. Her kan blant annet nevnes:

Interkommunalt fagforum

Samarbeidsforum for kommunene Randaberg, Sola, Sandnes og Stavanger i forhold til idrett og friluftsliv. Jæren og Ryfylke friluftsråd er også samarbeidspartnere.

Regionalt Utviklings Program - Kysten (RUP-Kysten)

RUP-Kysten er et partnerskapsprosjekt som jobber for utvikling av turveier og friluftslivstilbud langs kysten. Randaberg kommune leder prosjektet. Stavanger kommune ved Vei, park og idrett er bidrar i ressursgruppen.

Jæren friluftsråd og Ryfylke friluftsråd

Stavanger kommune er medlem av både Jæren friluftsråd og Ryfylke friluftsråd som tilrettelegger for friluftsliv i hele regionen. I tillegg til økonomisk støtte har Vei, park og idrett en god dialog med friluftsrådene om tilrettelegging for Stavangers befolkning.

Rogaland Arboret

Rogaland Arboret er en ikke-kommersiell stiftelse. Hovedinteressentene bak stiftelsen er fylkeskommunen og primærkommunene i Stavanger/ Jærregionen. Stavanger kommune betaler et årlig tilskudd.

TORGEIR E. SØRENSEN

REGIONALT TUOMRÅDE VED VIGDEL, SOLA KOMMUNE

BYPARKEN OG BREVIATNET M/KITTY KIELLANDMONUMENTET (MARIT AANESTAD)

3.3 PARKER

3.3.1 Definisjon og funksjon

I Stavanger finnes det mange større og mindre parker - hver med sin egen karakter og funksjon. Opparbeidelsesgraden varierer fra forsiktig tilrettelegging og nennsomme inngrep i natur- og landskapsparkene, til svært høy grad av opparbeiding i de sentrale og urbane parkene.

Den typiske natur- og landskapsparken har tilrettelagte turstier, rasteplasser, utsiktspunkter, ridestier, skog, kratt og blomsterenger.

De typiske sentrale- eller nærmiljøparkene har plener, benker, blomsterbed, beplantning, aktivitetsanlegg og kunst. Ofte er det en glidende overgang mellom parker og friområder, og ofte finner man høygradig opparbeidede elementer i natur- og landskapsparkene.

Eksempler på natur- og landskapsparker er Stokkavannsområdet, Lundsneset og Sørmarka

Eksempler på sentrale parker i Stavanger er Byparken, Bjergstedparken, Ledaal, Breidablikk, Munkehagen, Lendelunden, Muséumparken, Valbergparken, Sykehusparken, Kleivå, Rudlå, St. Johannesparken og Mosvannsparken.

Parkene i Stavanger har mange forskjellige og viktige funksjoner. Ikke minst bærer de gamle, store parkene som Bjergsted, Byparken og Ledaal en kulturhistorie i seg. Parkene har en naturlig plass i byen og tilfører luft og åpne rom i den tette byen. Det er parkene som gir byen et grønt preg.

Stavangers parker er steder for rekreasjon og meditasjon, visuelle opplevelser i form av blomster, trær, kunst, vannarrangementer og design. Parkene er også viktige sosiale møteplasser. De er gratis for alle, uten krav om aktiv deltakelse og de er åpne 24 timer i døgnet. Parkene er arenaer for fysisk aktivitet og kulturarrangementer og de representerer ved dette et betydelig positivt bidrag til bybefolkningens mentale og fysiske helse.

Gode og vakre omgivelser bidrar også til positiv utvikling for handel og annen publikumsrettet næringsvirksomhet.

3.3.2 Parkstruktur

Stavanger vokser, men de fleste tradisjonelle parkene ligger i de sentrumsnære områdene. Det er imidlertid viktig at større og mindre parker fordeles over hele byen slik at de er tilgjengelig der folk bor og oppholder seg. Det er behov for å utvikle et tydelig nett av større og mindre parker over hele byen. Parkene kan deles inn i fire forskjellige grupper:

- Natur- og landskapsparker (som behandles foran under friområder/grønnstruktur)
- Sentrale parker (sentrumspark, historisk park, folkepark)
- Bydelsparker
- Nabolagsparker

På denne måten skal det utvikles en parkstruktur med fire nivåer fordelt over hele byen. De forskjellige parkene skal oppfylle forskjellige funksjoner og supplere hverandre. Samme park kan fylle flere funksjoner. Innenfor parkstrukturen skal det også søkes å tilrettelegge arenaer for utendørs kulturarrangementer.

Det etableres et eget utviklingsprogram for byens parkstruktur og tilrettelegging i parkene.

Vurdering av toalettstandard- og kapasitet skal inngå som et vurderingspunkt i den kommende parkstrukturplanen.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Det skal utvikles en parkstruktur med 4 nivåer i Stavanger. I første omgang skal det lages en strategisk plan for definering av eksisterende og fremtidige sentrale parker, bydelsparker og nabolagsparker.

Det skal lages utviklingsplaner for alle parker i henhold til parkenes funksjon.

NYE NORMER

Alle skal ha tilgang til en park innenfor en avstand av 500 m fra egen bolig.

ELLEN JEPSON

BREIDABLIKK

3.3.2.1 Sentrale parker

Sentrumsparkene (Byparken, Bjergsted m. fl.) har en viktig funksjon for byens identitet. Byparken hører med i bildet av Stavanger på samme måte som Domkirken og Vågen. Parkene brukes av hele Stavangers befolkning og av gjester og tilreisende. De historiske parkene (Ledaal, Breidablikk m.fl.) og folkeparken (Mosvannsparken) regnes også til de sentrale parkene.

Sentrumsparkene som Byparken og Bjergstedparken holder en høy driftsmessig standard, og har høy prioritet med hensyn til utplanting av løk og sommerblomster. I tillegg til vanlig drift er Byparken, inklusive Kiellandshagen, rehabilitert i løpet av de senere årene.

Funksjonen til de sentrale parkene bør styrkes og parkene bør utvikles.

3.3.2.2 Bydelsparker

Det er et viktig å tilrettelegge opplevels- og aktivitetsmuligheter i nærheten av der folk bor. Det er derfor behov for å etablere moderne bydelsparker sentralt i bydelene, gjerne i tilknytning til bydelssentra eller knutepunkter for hovedturveiene. Slike parker skal fungere som sosiale møteplasser, aktivitetsområder og rekreasjonssteder.

I motsetning til de mer spesialiserte anleggene som rene nærmiljøanlegg, idrettsanlegg, skoleanlegg, lekeplasser og balløkker, bør bydelsparker være et allment treffpunkt for alle aldersgrupper og skal ha et klart grønt preg. De kan likevel inneholde aktivitetsanlegg. Bydelsparker skal også være velegnet og innbydende til bruk for skoler, institusjoner og klubbers aktivitet og arrangementer. De skal være et grønt opplevelsesstilbud i bydelen.

Områder som er aktuelle som bydelsparker er blant andre: Tjensvoll/Madlamarka sør, Ytre Tasta ved Eskelandsveien, Kvernevik senter, område ved Fritidsgården på Gausel, område ved Kvalaberg skole, Byhaugen, Stavanger Stadion, Krosshaug / Loen og Galeivågen / Bangarvågen. Flere av disse områdene har allerede i dag utpregede bydelsparkfunksjoner.

I forbindelse med de nye utbyggingsområdene er det satt i gang en planleggingsprosess for ny bydelspark i Tastaruståområdet.

3.3.2.3 Nabolagsparker

Nabolagsparker skal være nabolagets grønne lunger. De skal fungere som sosiale møteplasser og kan gi rom for fysisk aktivitet. De er mindre enn bydelsparker og skal ligge i tilknytning til boligområdene. Det skal tilstrebtes å kombinere sentrale lekefelt med nabolagsparker eller bydelsparker. Nabolagsparker bør tilrettelegges slik at de er attraktive for alle aldersgrupper.

3.3.2.4 Historiske parker

Byparken og Bjergsted er eksempler på verdifulle gamle parker i Stavanger. Ledaal, Breidablikk og Munkehagen representerer kanskje byens største sammenhengende parkområde. Disse parkene bør utvikles med hensyn til ulike aktiviteter og også tas vare på, ikke minst på grunn av en unik og gammel verneverdig trebestand.

Det bør lages en plan som tar hensyn til historie og bevarte strukturer samt behovet for dagens brukere. En grunnleggende treregistrering, inklusive risikovurdering, ble gjennomført i Ledaal- og Breidablikkparkene i 2008.

Utvikling av Bjergstedparken og de øvrige park- og utearealene blir en stor utfordring og en sentral oppgave i forbindelse med Bjergstedutbyggingen. Bjergstedparkens historiske verdier må ivaretas samtidig som det utvikles et sammenhengende urbant plass- og parkområde.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Det skal utarbeides skjøtsels- og fornyelsesplaner for de gamle og historiske parkanleggene i Stavanger.

Det skal utvikles en sammenhengende plan for parker og uteområder i Bjergsted, tilpasset framdriften av utbyggingen i området.

For de gamle parkområdene på Eiganes skal det lages en overordnet bevarings- og utviklingsplan.

3.3.4 Folkeparken

Mosvannsparken har stort potensiale til å bli Stavangers sentrale folkepark. Den ligger, sammen med Vålandsskogen, slik til at mer enn 50 000 innbyggere har parken innenfor gang- og sykkelavstand. Dersom en lykkes i å gjøre denne parken mer attraktiv, kan den være et godt alternativ til utfartsmål lenger borte.

Folkeparken skal være en park for hele byen. Den skal være et sosialt møtested og tilby både muligheter for fysiske aktiviteter og natur- og kulturopplevelser.

Mosvannsparken blir i dag hovedsaklig brukt til turgåing, jogging, sykling mm. Treningspaviljongene som ble satt opp i 2007 har ført til økt bruk. En videre utvikling for ytterligere aktivitet og opphold vil kunne gjøre parken enda mer attraktiv. I en slik sammenheng vil også etablering av fugleøyer i Mosvatnet virke positivt inn for fuglebestanden og i tillegg øke opplevelsen for publikum.

Målet er en integrert natur-, aktivitets- og kulturpark.

Vålandsskogen oppfattes som en integrert del av den store folkeparken. Ved gjennomføring av den planlagte kulvertløsningen over Motorveien vil forbindelsen mellom Mosvannsparken og Vålandsskogen bli sterkt forbedret. Dette vil ytterligere øke folkeparkens attraktivitet og betydning.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Mosvannsparken og Vålandsskogen skal videreutvikles som Stavangers folkepark og forbindelsen mellom de to parkene skal forbedres.

3.3.5 Blomsterplantinger

Fra 2003 til 2008 har Stavanger kommune brukt stadig mer ressurser på utplantingsplanter og løk. Prioriterte utplantingssteder er sentrumsnære områder som Byparken, Bjergsted og Rudlå. I samarbeid med Statens vegvesen beplantes store bed langs hovedinnfartsårene til sentrum.

Stavanger ble utnevnt til Våkreste blomsterby i Norge både i 2007 og 2008. Tilbakemeldinger fra befolkningen når det gjelder blomsterarrangementene er svært positive.

Satsingen på blomsterbruk har vært økende fram til og med Kulturhovedstadsåret 2008.

Målet framover er å opprettholde det høye nivået som er oppnådd med samarbeidspartnere så langt.

MÅL / RETNINGSLINJER

Dagens nivå når det gjelder kvalitet og omfang av blomsterbeplantning skal søkes opprettholdt i samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere.

TORGEIR E. SØRENSEN

MOSVANNSPARKEN

3.3.6 Trær i byen

Trærne i Stavanger utgjør en viktig del av bybildet. De bidrar til et bedre mikroklima, og har stor betydning for det biologiske mangfoldet. I tillegg har de høy estetisk kvalitet og affeksjonsverdi. Byen har relativt få store og riktig gamle trær. De få som finnes er derfor av særlig stor verdi og må gis et best mulig vern.

Imidlertid har Stavanger flere tusen bytrær, det vil si trær i tilknytning til gater, fortau, plasser og parker. Disse er plantet med ulike intensjoner i ulike tidsepoker. Noen er gamle, noen er nylig plantet, noen er i god stand, andre er syke eller gamle og bør erstattes.

Pr. i dag finnes det ingen helhetlig oversikt over byens trebestand eller trærnes tilstand. Stavanger kommune påbegynte et registreringsarbeid i 2008. Da ble Ledaal, Breidablikk og Munkehagen kartlagt. Likeledes ble en registrering av trærne i Storhaug bydel påbegynt i 2007.

Bytrær har ofte vanskelige vekstforhold og trenger særskilt skjøtsel for at de skal utvikle seg slik man ønsker og for å oppfylle sikkerhetskravene. Det er derfor en prioritert oppgave å få registrere alle trær i offentlige rom, både med hensyn til trærnes helsetilstand, utvikling, sikkerhet og naboskap. Registreringene vil danne grunnlaget for utarbeidelse av skjøtelsplaner.

I flere gamle parker (f.eks. Byparken) må det planlegges for planting av nye trær som kan overta etter hvert som de gamle trærne dør ut. Noen trær viser tydelige svakhetstegn.

NYE PLANER / UTREDNINGER

- Det skal lages en forvaltnings- og skjøtelsplan for bytrærne i Stavanger på grunnlag av en treregistrering.
- Det skal utarbeides kravspesifikasjon for planting av nye trær i Stavanger.
- Det må lages en skjøtelsplan for de gamle parkområdene med spesielt hensyn på trær og foryngelse.

MÅL / RETNINGSLINJER

Sortsmangfoldet for trær i byen skal økes.

TORGEIR E. SØRENSEN

EVENTYRLEKEPLASSPROSJEKTET VED KORPORALSTUBBEN, MADLA

3.4 LEKEPLASSER

3.4.1 Drift og vedlikehold av kommunale lekeplasser

I Stavanger finnes det 233 lekeplasser som kommunen har ansvaret for. Disse er stort sett regulerte kvartalslekeplasser i kommunal eie. I eldre deler av byen finnes det også enkelte mindre lekeplasser som kommunen har ansvar for. Lekeplassene må ha et forutsigbart vedlikehold, både av hensyn til funksjon og til sikkerhet. Hvor ofte lekeplassutstyr og fallunderlag skal etterses er fastlagt i Norsk Standard EN 1176-7. Det er etablert et ettersynsprogram for hver lekeplass som beskriver rutiner for visuelt ettersyn, funksjonsettersyn og årlig hovedettersyn. Vei, park og idrett utfører funksjons-ettersyn og årlig hovedettersyn.

3.4.2 Rehabilitering av lekeplasser

Behovet for løpende rehabilitering av de kommunale lekeplassene er estimert til ca. 3 mill årlig. Dette gjelder primært utskifting og rehabilitering av lekeutstyr.

Etterslepet innen rehabilitering av lekeplasser er stort og øker for hvert år. Noen lekeplasser har behov for en grundig rehabilitering med ny formgivning.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Handlingsprogram for lekeplasser med prioritering av rehabiliteringstiltak fornyes hvert år og innarbeides i årsprogram for Vei, park og idrett.

Stavanger kommune prioriterer minst én lekeplass hvert år for total renovering.

3.4.3 Private lekeplasser

I Stavanger finnes det mer enn 500 lekeplasser under reguleringsformålet "sandlekeplass" eller "felles lek" i fellesareal i bolig- eller friområder. I de fleste tilfeller eier velforeninger, borettslag eller sameier grunnen, i andre tilfeller er kommunen eier. Velforeningenes, borettslagenes og sameienes ansvar er fastlagt i feltutbyggingsregler og gjennom utbyggingsavtaler.

Der hvor kommunen eier grunnen må det avklares om kommunen har et overordnet ansvar for sikkerheten.

Tilstanden på de private lekeplassene er antatt å være gjennomgående dårlig, men det mangler oversikt. Tilskuddsordningen for sikring av private lekeplasser, hvor Stavanger kommune hvert år behandler søknader fra 20–30 søkere, dekker en liten del av behovet for fornying.

I 2008 ble det tildelt tilskudd for sammenlagt kr 463 000.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Status for alle sandlekeplasser skal kartlegges.

3.4.4 Nye lekeplasser

Lekeplasser i sentrum

I sentrum er det i dag to områder som direkte henvender seg til barn; lekeplassen på Valberget og den midlertidige parken på Kjeringsholmen. Utover dette benyttes byens dyreskulpturer til lek. Det er satt i gang et arbeid for etablering av en eller flere lekeplasser i sentrum. Plassering, funksjonsplanlegging og utforming skal gjøres til gjenstand for en landskapsarkitektkonkurranse, hvor det også stilles krav til kunstnerisk medvirkning.

Målgruppen for tilrettelegging for lek i sentrum er barn i alderen 2–10 år.

Superlekeplasser

Som supplement til de eksisterende kvartals- og sandlekeplassene er det ønskelig å etablere et nettverk av "superlekeplasser" i byen. Dette skal være større områder med et spennende og utfordrende aktivitetstilbud og med lekefunksjoner en ikke finner på en "vanlig" lekeplass. Hver superlekeplass bør imidlertid ha sitt eget preg alt etter beliggenhet hvor de naturgitte orholdene kan utnyttes. Den kan enten etableres ved oppgradering av en eksisterende lekeplass eller ved bygging av ny superlekeplass på et nytt areal.

Den nye lekeplassen med interaktivt lekeutstyr ved Stavanger Stadion kan betegnes som en superlekeplass. I 2008 ble det startet opp planlegging av en superlekeplass ved Vålands-tårnet. Dette skjer i samarbeid med brukerne og skal inkludere kunstnerisk utsmykking som tema. Et annet aktuelt område for en superlekeplass er Johan Gjøsteins plass.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Stavanger kommune skal lage en strategi for utvikling av superlekeplasser. Det skal defineres hvilke funksjoner en superlekeplass bør betjene.

Lokalisering og hovedtema for hver enkelt lekeplass skal fastlegges.

3.4.5 Lekeplassnormen

Stavanger bystyre vedtok i 1991 dagens lekeplassnorm som angir minimumsstørrelsen på lekeareal i forhold til antall boliger i utbyggingsområder. Lekeplassnormen deler lekeplassene inn i sandlekeplasser, kvartalslekeplasser, ballfelt og sentralt lekefelt. Normen er relativt detaljert i forhold til tilsvarende norm i andre kommuner. At den har så tydelige krav, har medvirket til at den har fungert godt for sandlekeplasser, kvartalslekeplasser og ballfelt.

TYPE LEKEAREAL	MIN. AREAL	ANT. BOLIGER	AKTIVITETSTILBUD
Sandlekeplass (Alder: 1-7 år)	150 m ²	Max. 25	10 m ² sandkasse, tre lekeredskaper, benk, fast dekke
Kvartalslekeplass	1,5 daa	25–200	Tre lekeredskaper, benk, variert terreng
Ballfelt	2,5 daa	150–600	Bane på min. 22 x 42 m, kvartalslekeplass
Sentralt lekefelt	6,0 daa	600–1200	Variert terreng, f.eks byggelekeplass, plaskedam, akebakker, ballfelt, kvartalslekeplass, basket, håndball, skate, turn, klatring, sykling mm.

I nye utbyggingsområder er det, i tillegg til kvartalslekeplasser og balløkker, behov for å sette av arealer for nærmiljøanlegg som sentralt aktivitetsområde for eldre barn og ungdom som har vokst fra kvartalslekeplassen. Disse arealene skal inneholde egenorganiserte aktiviteter, f.eks. klatring, sykkelkrossbane og skateanlegg.

I lekeplassnormen er det forankret at det skal settes av areal for et sentralt lekefelt for hver 600–1200 boliger i nye boligfelt. Det har imidlertid vært et problem å få regulert inn sentrale lekefelt da disse ofte skal betjene boligområder i flere reguleringsplaner. Derfor er det nødvendig å sikre sentrale lekefelt med god arrondering og egnet

terreng gjennom kommuneplanen. Stavanger kommune foreslår derfor å presisere tekst til sentralt lekefelt i lekeplassnormen som følger:

"I kommuneplanen skal det ved utlegging av nye boligområder med 600–1200 boliger, settes av tilstrekkelige arealer til sentrale aktivitetsområder. Arealet skal være på min. 6 daa. De sentrale lekefeltene skal ikke erstatte krav om fotballøkke og kvartalslekeplasser i boligområdene, men være et tillegg når det gjelder både areal og aktivitetstilbud. Aktivitetene kan for eksempel være basket, håndball, skate, turn, klatring, sykling med mer. Lekefeltene må inneholde gangveier, benker, bord, søppeldunker og beplantning.

Sentrale lekefelt kan kombineres med aktivitetsanlegg, nærmiljøanlegg, bydels- eller nabolagsparker. Fotballøkker og kvartalslekeplasser i hvert enkelt felt kan, der dette er ønskelig, plasseres inntil det sentrale lekefeltet.

Sentrale lekefelt lokaliseres langs overordnet grønnstruktur, ved skoler eller idrettsanlegg. Lekefeltet skal ha sentral plassering i forhold til det området det skal betjene og ha trafiksikker adkomst."

NYE PLANER / UTREDNINGER

Lekeplassnormen skal revideres og presiseres med hensyn til arealstørrelser og kvalitet, samt sentralt lekefelt og kvartalslekeplasser.

TORGEIR E. SØRENSEN

MOSVANNSPARKEN

3.5 AKTIVITETSANLEGG

Definisjon

Med aktivitetsanlegg menes utendørsanlegg eller områder for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsakelig beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder, gjerne skolegårder, nabolagsparker, bydelsparker eller idrettsanlegg. Aktivitetsanlegget er beregnet for eldre barn og ungdom, men også for lokalbefolkningen for øvrig. Området skal være allment tilgjengelig.

Som aktivitetsanlegg regnes både anlegg som inngår under spillemiddelordningen for "nærmiljøanlegg" og anlegg for andre type aktiviteter. Overgangen mellom aktivitetsanlegg og lekeplasser er glidende.

Aktivitetsanlegg kan f.eks. inneholde fotball, håndball, basketball, streetbasket, skating, sandvolleyball, boule, sykkelkross, turn, skøyting, ski, sykling, klatring, aking, bordtennis, tennisbaner mm.

Aktivitesanleggene har vist seg å være gode tiltak for å øke fysisk aktivitet hos eldre barn.

Status

I Stavanger finnes det over 200 aktivitetsanlegg. Mange av disse ligger i tilknytning til en skole eller et idrettsanlegg. Fordelen med dette er at arealet kan brukes i skoletiden og om ettermiddagen. En fordel er også at de fleste skolene ligger sentralt i bydelen og er naturlige møteplasser for barn og unge hele dagen.

3.5.1 Norm for nærmiljøanlegg/aktivitetsanlegg

Aktivitetsanlegg ligger ofte tett opp til boligbebyggelse som kan føre til ulemper for nabolaget gjennom støy og lys. Ofte er det nødvendig med ekstraordinære tiltak for å motvirke slike problemer. Generelt gjelder at folk som bor i en tett by som Stavanger må akseptere aktivitetsanlegg i nærheten.

Det er ønskelig at slike aktivitetsmuligheter er tilgjengelige i alle naboskap. Det foreslås derfor å etablere en norm for aktivitetsanlegg for Stavanger kommune.

NYE NORMER

Innenfor 500 m fra bolig skal man finne minst ett aktivitetsanlegg

3.5.2 Skateplanen - bydelsanlegg/aktivitetsanlegg

Den vedtatte skateplanen 2009 vedlagt i Del II: Plangrunnlag prioriterer to store idrettsanlegg for skate; skatehall og skatestadion, jfr. idrettskapitlet.

I tillegg prioriterer skateplanen mindre, lokale anlegg. Disse blir ofte benevnt bydelsanlegg eller nærmiljøanlegg.

FRA KJELVENE

NR	ANLEGG	ANTATT KOSTNAD
2	Div. anlegg reparasjon/utskifting	1 mill
5	Bydelsanlegg Hundvåg	3 mill
6	Bydelsanlegg Hinna	3 mill
7	Bydelsanlegg Madlamark	Ikke kalkulert
8	Bydelsanlegg Kvernevik	Ikke kalkulert
9	Bydelsanlegg Bekkefaret	Ikke kalkulert
10	Bydelsanlegg Vassøy	Ikke kalkulert

Finansiering og gjennomføring av anleggene skal vurderes i forbindelse med kommende handlings- og økonomiplaner.

3.5.3 Kjerringholmen

Aktivitetsområdet på Kjerringholmen er regulert som aktivitetsplass for ungdom og festplass. Som 2008-prosjekt har Norsk Oljemuseum her bygget et midlertidig aktivitetsområde, Geoparken. Dette er et attraktivt område for barn og unge og er mye i bruk. Den midlertidige installasjonen ble januar 2009 overtatt av Stavanger kommune. Det er bl.a. forutsatt at Geoparken skal holdes i drift ytterligere 2 år. I 2009 er det startet opp et programarbeid for utvikling av området og det skal gjennomføres en landskapsarkitektkonkurranse for den framtidige utformingen.

3.5.4 Aktivitetsanlegg for eldre

Nærmiljøanlegg blir først og fremst brukt av ungdom og unge voksne for fysisk aktivitet. Befolkningsprognosene viser at andel eldre vil øke kraftig framover mot 2025. Etterspørselen etter aktivitetsområder for voksne og eldre vil komme til å øke.

Parker, friområder, møteplasser, lekeplasser og aktivitetsanlegg bør i større grad tilrettelegges slik at de blir attraktive møteplasser også for den eldre del av byens befolkning.

MÅL/RETNINGSLINJER

Ved utvikling av friområder, parker, lekeplasser, aktivitetsområder eller andre møteplasser i det offentlige rom, skal det søkes å integrere tilrettelegging også for den eldre del av befolkningen.

ELLEN JEPSON

FRILUFTSLIVETS DAG PÅ STAVANGER FRILUFTSSENTER

3.6 BELYSNING AV PARKER, TURVEIER OG AKTIVITETSOMRÅDER

Belysning er et viktig tema for mange av de grønne områdene og anleggene som turveier, ridestier, aktivitetsanlegg, møteplasser, parker osv. Lys er viktig for å øke bruken av anleggene, særlig i vinterhalvåret. God belysning er i tillegg et bidrag til sikkerheten. Samtidig er det også viktig å beholde noen områder der det blir mulig å oppleve mørket og stjernehimmelen.

Det trengs en samlet plan for og fastlegging av prinsipper og prioritering for belysning av turveier, parker og aktivitetsanlegg.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Stavanger kommune skal utarbeide en strategisk belysningsplan for turveier, ridestier, parker, friområder og aktivitetsanlegg. Planen skal inneholde både prinsipper for belysning og et forslag til en prioritert handlingsplan. Det skal vurderes miljøvennlig belysning ved bruk av moderne teknologi.

3.7 STAVANGER BOTANISKE HAGE

Stavanger botaniske hage drives av Stavanger kommune og fyller oppgaver innen undervisning, opplevelse, forskning og bevaring av planter og genmateriale. Den vitenskapelige forankringen er fra og med 2009 knyttet til Universitetet i Stavanger gjennom Arkeologisk museum i Stavanger. Hagen har her en vitenskapelig medarbeider på doktorgradsnivå som deles med Rogaland Arboret.

Den botaniske hagen har vært gjennom noen vanskelige år med usikkerhet om framtidig organisering. Nå er den imidlertid rebemannet med kompetente fagfolk, og inne i en meget god utvikling.

Driftsforholdene er vanskelige og både veksthus og driftsbygning må fornyes. Nåværende driftsbygninger vil innen kort tid forsvinne som resultat av utbygging i universitetsområdet.

Planer for nye driftsbygninger er under utvikling, men er ikke finansiert. Likeledes foregår et arbeid sammen med Hagens Venner for å få til bedre publikumsfasiliteter og et lite besøksenter. Planer er under utarbeidelse, men også her mangler finansiering.

Utviklingsplanene for hagen vektlegger økt innsats på florabevaring, med fokus på gamle, lokale kulturplanter. I denne sammenheng satses det også på en utvikling i retning av et vitensenter, Plantenes verden. Det er imidlertid en lang og krevende vei fram til en slik status, og det er behov for flere samarbeidspartnere.

Botanisk hages nettverk av stier har god forbindelse til turveiene i Sørmarka. Derimot er turmulighetene videre til Jernaldergarden og Ullandhaug økologiske gård dårlig tilrettelagt. Det er derfor behov for en bedre turvei-tilknytning.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Det skal legges fram en langsiktig utviklingsplan for Stavanger botaniske hage.

3.8 STAVANGER FRILUFTSSENTER

Stavanger friluftssenter (SFS) drives av Stavanger kommune ved Vei, park og idrett og består av to enheter, Gausel fritidsgård og Dyrsnes naturlåve.

SFS jobber for å gi informasjon, læring og gode opplevelser innen natur, miljø, landbruk og friluftsliv til skoler, barnehager og andre. Begge enhetene ligger i friområder der folk kan komme på eget initiativ eller forhåndsbestille ulike undervisningsopplegg. I tillegg tilbys tilrettelagt arbeid og arbeidstrening i et "grønt miljø" og miljøgrupper for skoleelever som trenger en alternativ skoledag. Gausel fritidsgård er også en åpen 4H-besøksgård og leier ut lokaler til en avdeling fra en barnehage i nærmiljøet.

TORGEIR E. SØRENSEN

FRA VÅLAND KOLONIHAGER

SFS er en viktig aktør for opplæring i og rekruttering til friluftslivet. Senteret har hatt en god utvikling de senere årene og nærmer seg 200 000 besøkende i året. Det er viktig at denne positive trenden fortsetter og at det arbeides for å videreutvikle Stavanger friluftssenter som et godt sted for informasjon, læring og opplevelser innen natur og friluftsliv. Samarbeidet med andre natur- og friluftsansjoner må styrkes.

De siste årene har det, sammen med en rekke frivillige foreninger, vært arbeidet for å utvikle Naturlåven på Dyrsnes til et attraktivt naturinformasjonssenter.

Det høyest prioriterte tiltaket i denne sammenheng er å få etablert et naturobservasjonsanlegg på Dyrsnes i tilknytning til informasjonssenteret.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

Stavanger friluftssenter avdeling Dyrsnes naturlåve skal utvikles til et fullverdig naturinformasjonssenter i samarbeid med organisasjoner innen natur- og friluftslivsarbeidet.

Det skal arbeides for å få bygd et naturobservasjonsanlegg ved Dyrsnes naturlåve.

3.9 KOLONIHAGER

En kolonihage er en samling dyrkningsparseller på kommunal eid grunn som drives i fellesskap av flere leietakere. De er ansvarlige for fellesområder og felles bygninger, men driver hver sine parseller og dyrker der det de finner for godt.

Stavanger har fire kolonihager. Etterspørselen etter kolonihageparseller har tatt seg opp i de siste årene. Alle kolonihagene ligger i tilknytning til friområder eller ved grønne spaserdrag.

Fra 2001 har kolonihagene hatt åpent for publikum i sommerhalvåret og besøkende kan kjøpe kaffe i felleshusene på søndager. Kolonihagene fungerer som gode rekreasjonsanlegg for dem som har tilgang til dem, og de senere årenes praksis med åpne hager har bidratt til at de også fremstår som verdifulle friområder for naboskapet.

NYE PLANER / UTREDNINGER

De nye tilleggsarealene i Våland kolonihage skal prosjekteres og etableres.

Muligheter for støyregulerende tiltak i Våland og Egenes kolonihager skal vurderes.

KOLONIHAGE	BYDEL	ANTALL PARSELLER	MERKNAD
Rosendal og Ramsvik	Storhaug	110	Areal til utvidelse er innløst. Bli brukt til barnehage i ti år. (til 2019)
Strømvik	Storhaug	44	Mest populær pga. beliggenheten ved sjøen
Våland	Eiganes/Våland	117	Deler av parseller er plaget av støy fra Motorveien. Nytt tilleggsareal ble innløst i 2008.
Egenes	Eiganes/Våland	174	Støyproblem.

3.10 FORVALTNING, DRIFT OG VEDLIKEHOLD AV PARKENE

Med skjøtsel og drift menes de tiltakene som er nødvendige for at anleggene og friområdene med tilhørende utstyr, installasjoner og konstruksjoner skal fremstå og fungere i henhold til de funksjonelle, sikkerhetsmessige og estetiske kvaliteter som er beskrevet for anlegget. Med vedlikehold menes spesifiserte og forutsigbare tiltak som bidrar til å opprettholde anleggets tekniske egenskaper.

3.10.1 Vedlikeholdsstandard

I Stavanger skjøttes og vedlikeholdes de ulike anleggene i henhold til en standardisert beskrivelse. Skjøtselsbeskrivelse er basert på norsk standard 3420-Z: "Drift og vedlikehold". Alle områder og anlegg er sortert i anleggstyper. Standarden er prioritert i 4 kategorier:

PRIORITET 1	PRIORITET 2	PRIORITET 3	PRIORITET 4
Park A Plass/Torg Badeplass i sesongen	Lekeclass A Park B Plass/ Torg B	Lekeclass B Nærmiljøanlegg Allér og gatetrær Skolegårder Barnehager og uteareal Andre utomhusanlegg Trafikkområder/rabatter	Friområde

For lekeplasser og parker skilles det f.eks. mellom A og B, hvor A er anlegg som skal gjennomgås hver virkedag, mens B er anlegg som følger en lavere vedlikeholdsfrekvens.

Innenfor hvert anlegg skilles det ut ulike anleggsdeler som er arealtyper f.eks. plener, buskområder og enkelttrær. Disse sorteres i ulike kvalitetsklasser hvor kvalitetsklasse 1 representerer den mest intensive skjøtselen. Systemet fastsetter dermed en standard for hvert anlegg pluss generelle kvalitetskrav for de enkelte anleggsdelene.

Manglende vedlikehold og kontroll

Det er et faktum at vedlikeholdet ikke alltid er i samsvar med den fastsatte standard. Mangelfullt vedlikehold skyldes nok oftest manglende ressurser, men i en del tilfeller også manglende kontroll og tilsyn.

Vei, park og idrett har nylig styrket disse funksjonene, særlig innen sikkerhetskontroll i forhold til lekeplasser og lekeapparater. I tillegg satses det framover på økt innsats innen kvalitetssikring, hvor overvåking av standarden på de øvrige grønne arealene i byen (parker, friområder, turveier, badeplasser osv.) blir prioritert. Dette skal sikre bedre grunnlag for videre tiltak og løpende prioritering av skjøtsel og vedlikehold.

Utviklingen innenfor skjøtsel, drift og vedlikehold er bekymringsfull ettersom ressursene ikke har økt i takt med antallet anlegg og områder. I tillegg har brukernes forventninger til funksjonalitet, sikkerhet og attraktivitet økt.

Ressurstilgangen til skjøtsel og vedlikehold bør bedres i kommende handlings- og økonomiplaner.

TILTAK DRIFT / VEDLIKEHOLD

Drifts- og vedlikeholdsinnsatsen på alle de grønne områdene skal vurderes økt for å opprettholde sikkerhet, funksjonalitet og attraktivitet.

TORGEIR E. SØRENSEN

FRA BYPARKEN

ELLEN JEPSON

VILLSAUER PLEIER KULTURLANDSKAPET PÅ STORE MARØY

3.10.2 Skjøtsel av natur og landskap

Naturen er dynamisk og i stadig endring. Menneskelig påvirkning av naturen vil stagnere eller påskynde disse endringene. Flere landskapstyper er avhengig av skjøtsel for at de skal beholde sitt særpreg med tilhørende flora og fauna. Uten denne påvirkningen vil det fra naturens side starte en endring (sukcesjon) til andre naturtyper. Gjengroing av åpne arealer er eksempel på dette. Dersom åpne områder ikke skjøttes, vil de gradvis endre seg til skog. Dette er en prosess som tar tid. En ser ofte at artsmangfoldet øker i en tidlig gjengroingsfase for så å bli redusert. Både skogen og de åpne arealene har kvaliteter som det er verdt å ta vare, men disse kvalitetene er svært ulike, og noen arealer vil ha større verdi for biologisk mangfold enn andre.

TORGEIR E. SØRENSEN

HÅLANDSVATNET, SETT FRA RESNES

For å få til en god forvaltning av natur- og landskapsparkene, er det viktig at det foretas en faglig vurdering av verdien de har for biologisk mangfold, estetikk, rekreasjon og sammenhengen i den kommunale grønnstrukturen. På denne bakgrunn må det fastsettes mål for områdene og skjøttelsiltak iverksettes. Skjøttelstype og hyppighet må tilpasses naturtype og mål for det enkelte området. Skjøttelsiltak må prioriteres i områder som er artsrike, som representerer sårbare/sjeldne naturtyper eller som må oppfylle særlige krav for å fungere som ynge- og leveområde for fugl og vilt.

I tillegg må skjøtsel prioriteres der en ønsker åpne områder og skog med god kvalitet på trærne.

Naturtyper som skal prioriteres for skjøtsel er:

- Kystlynghei
- Eng og beitemark
- Våtmarker
- Viktige hekkeplasser for sjøfugl
- Skog
- Innlandsvann og dammer

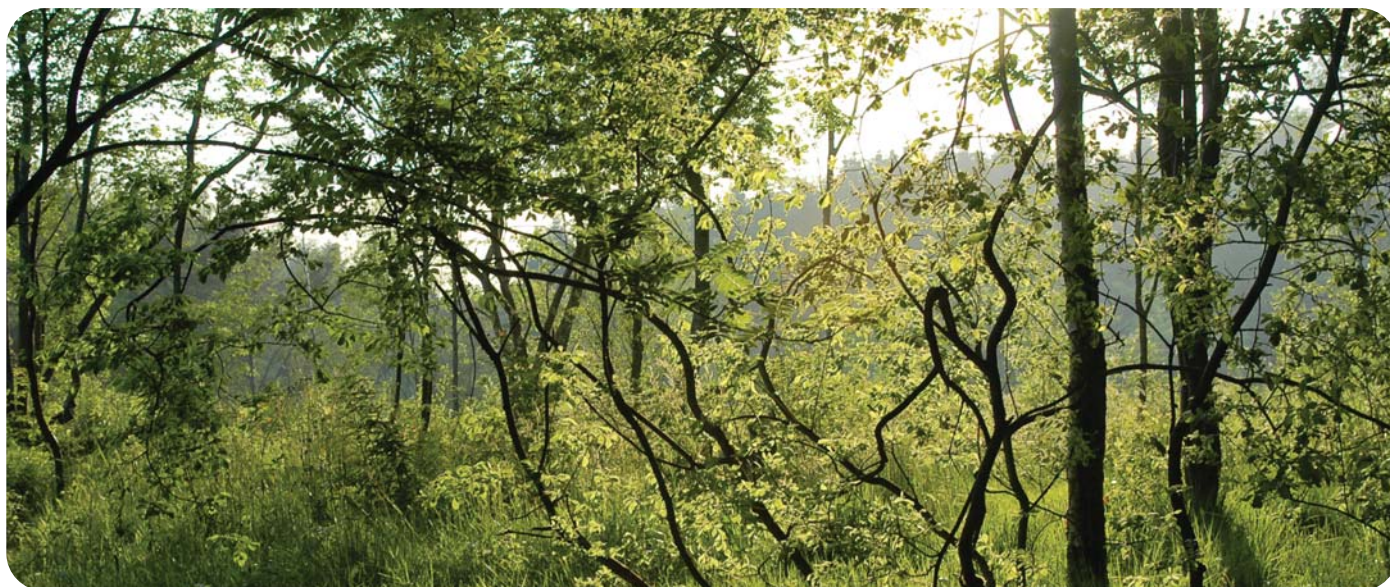
Stavanger kommune har iverksatt flere skjøttelsiltak i natur- og landskapsparkene, men det er fortsatt en lang vei å gå før dette arbeidet er omfattende nok. Skjøttelsplaner for alle disse områdene er under utvikling.

Hovedmålet med skjøttelsen er å tilrettelegge for planlagt funksjon og bruk. I denne forbindelsen er det sentralt å ta vare på viktige naturtyper og estetisk vakre landskap, samt de grønne forbindelsene mellom disse. Enkelte arealer skal få utvikle seg naturlig uten skjøtsel. Disse arealene vil naturligvis fremstå som mer ufriserte, men kan representere stor verdi for biologisk mangfold og vil gi en spennende mulighet til å følge naturens gang – bl.a. hvordan en skog blir til uten menneskelig innblanding. Det henvises i denne sammenheng til vedtatt "Overordnet plan for skjøtsel av kommunale naturområder/friområder i Stavanger 2009".

Utfordringer

Skjøtsel i urbane områder som Stavanger byr på flere utfordringer. Det er få grønne arealer igjen og det finnes ikke noen spesiell "bymark". Dette betyr at alle de grønne områdene representerer befolkningens friluftsmuligheter. Enkelte skjøttelsformer, som f.eks. beiting, kan virke ekskluderende for brukerne av parkene. Beitedyrene kan for noen virke skremmende, og inngjerding kan redusere tilgjengelighet, spesielt med tanke på universell utforming. Valg av mindre beitedyr og oppsetting av gjerdeklyvere kan være avbøtende tiltak, men mindre beitedyr kan i noen områder være truet av løshunder. I tillegg kan beitedyr og gjerder bli utsatt for hærverk.

FRA SØRMARKE

Stavanger kommune har fram til nå høstet god erfaring med beitedyr i områdene sine. Beiting er et av de mest effektive landskapsskjøtselsformene og gir samtidig økt opplevelsesverdi.

Ønsket om tilgjengelighet for alle kan i mange tilfeller gjøre det mer aktuelt å slå arealene maskinelt. En annen utfordring kan være å få tak i kvalifiserte fagfolk som kan og er villige til å utføre skjøtselsoppgavene.

Mange av arbeidsmetodene er tidkrevende og passer dårlig inn i en kostnadseffektiv tankegang, men Stavanger kommune har positiv erfaring med skjøtselsinnsats utført av frivillige foreninger og lag (Naturvernforbundet i Rogaland, Sørmarkas venner, Stavanger skoglag samt en del velforeninger). Selv om ikke slik frivillig innsats kan erstatte profesjonell skjøtsel i volum, er de et viktig supplement, både med hensyn til utvikling av verdisyn og ulike skjøtselsmetoder. Kommune vil søke å utvide slikt samarbeid.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Det skal lages skjøtselsplaner for alle større natur- og landskapsparker i Stavanger.
Det skal satses på metodeutvikling i skjøtsel av natur og landskap i samarbeid med både profesjonelle leverandører og frivillige foreninger og lag.

TILTAK DRIFT / VEDLIKEHOLD

Økt innsats i landskapsskjøtsel **finansieres*** i kommende rullinger av handlings- og økonomiplaner.
Viktige naturtyper **og kulturlandskap**** skal sikres gjennom riktig skjøtselsarbeid.

3.10.3 Bærekraftige anlegg

Ved skjøtsel, drift og vedlikehold skal det satses på bærekraftige anlegg som kan driftes i mange år før det er behov for rehabilitering. Bærekraftige anlegg baseres mest mulig på økologiske og miljøvennlige prinsipper ved bygging og drift. Anleggene må møte brukernes ønsker og behov og de økonomiske midlene må forvaltes på best mulig måte. Ved nyanlegg skal det legges vekt på kvalitet og holdbarhet

slik at hele anlegget kan fungere optimalt i mange år uten betydelig vedlikeholdsinnsett.

MÅL / RETNINGSLINJER

Ved all planlegging, prosjektering og bygging av nye anlegg skal bærekraft som omfatter materialbruk, konstruksjon, energibruk, livslengde og gjenvinning vurderes.

3.10.4 Miljøvennlig vedlikehold

Stavanger kommune satses på miljøvennlig vedlikehold. Dette bør bl.a. medføre redusert sprøytemiddelbruk. Det skal vurderes alternative metoder for ugrasfjerning og miljøkonsekvenser skal beregnes.

Skjøtsel og vedlikehold skal i størst mulig grad basere seg på energieffektive metoder. Organisk avfall som er et resultat av skjøtsel av grønne områder skal i størst mulig grad gjenbrukes på stedet.

NYE NORMER

Det skal ikke brukes sprøytemidler i offentlige anlegg med mindre miljøregnskapet viser at dette er det miljømessig gunstigste. Alternative metoder skal utredes, utprøves og evalueres før forbud mot bruk av sprøytemidler innføres.

3.10.5 Deponering av hageavfall i kommunale friområder

I flere kommunale friområder oppleves det alt for ofte at privatpersoner kaster hageavfall. Dette skjer til tross for svært gode leveringsordninger for hageavfall i Stavanger kommune. Avfallet er svært skjemmende og reduserer opplevelsesverdien i friområdene. Varmen fra forråtnelsen tiltrekker seg dessuten rotter. Stavanger kommune skal ved målrettet informasjon, bedre overvåking og oppfordring til velforeninger og beboere om fjerning av avfallet, søke å minimalisere problemet.

TILTAK DRIFT / VEDLIKEHOLD

Stavanger kommune skal starte opp en kampanje med informasjon om problemet med deponering av hageavfall i kommunale områder.

* Endring (rød tekst) / ** tillegg (rød tekst) ihht. bystyrets vedtak (5 d, pt 5)

3.10.6 Sikring av utsikt og viktige soner for fri sikt

Det er viktig å sikre utsyn og utsikt som en del av opplevelsesverdiene i friområdene. Stavanger kommune har i flere år hatt fokus på å åpne opp for utsikt fra de viktigste utsiktsstedene ved felling av trær og rydding av vegetasjon. I tillegg til utsikt fra høyder er det viktig å åpne opp i sonen mellom turstier og vann/sjø.

TILTAK DRIFT / VEDLIKEHOLD

Stavanger kommune skal utarbeide en oversikt over hvilke soner i friområder og ved utsiktspunkter som skal holdes frie for skyggende vegetasjon.

Skjøtsel av disse sonene skal innarbeides i standarden for det enkelte anlegg/område.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Stavanger kommune skal etablere et prosjekt for gjenvinning av privatiserte friarealer

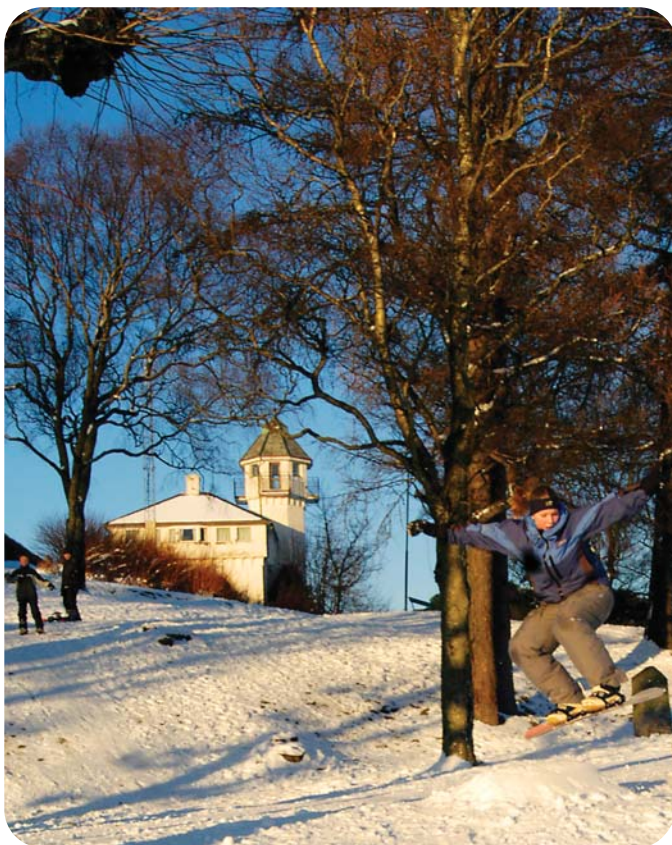
3.11 HANDLINGSPLAN - SØKNAD OM SPILLEMIDLER TIL NÆRMILJØANLEGG

Bygging av nærmiljøanlegg etter bestemmelsene fra Kultur- og kirke departementets idrettsavdeling, utløser tilskudd fra spillemidlene. Stavanger har lang tradisjon for å nytte seg av disse ordningene ved bygging av aktivitetsanlegg.

Nærmiljøanlegg er definerte som anlegg for fysisk aktivitet eller idrettslig lek. Maks tilskudd pr anlegg er kr 200 000. Typiske eksempler er ballbinger, balløkker, klatrevegger, ballvegger, mindre isflater, basketballbaner, sandvolleyanlegg, turnbassenger, trimløyper. For at slike anlegg skal være berettiget til spillemiddeltilskudd, må de inngå i en årlig rullert handlingsplan (jfr. idrettskapitlet). Gjeldende handlingsplan vedtatt desember 2008, dannet grunnlaget for Stavanger kommunes søknad om spillemidler for 2008. Gjeldende handlingsplan er vedtatt i sak nr. 208/08 i Kommunalstyret for miljø og utbygging 02.12.2008

MÅL / RETNINGSLINJER

Det skal utarbeides handlingsplan for utbygging av nærmiljøanlegg hvert år. Planene skal være vedtatt senest innen utgangen av året.

VÅLANDSTÅRNET

3.10.7 Gjenvinning av privatiserte friarealer

Flere steder i byen har private utvidet hagene sine til å omfatte deler av de regulerte friarealene. Dette har skjedd uten samtykke fra kommunen. Gjennom årene har Stavanger kommune fått flere henvendelser om dette og har registrert mange slike lovbrudd.

I tillegg har det utviklet seg en tendens til at småbåter blir lagret på eller fortøyd ved kommunale friarealer, og på den måten privatiserer bruken av dem.

FRA KJELVENE

4. Uteanlegg

(skoler, barnehager, sykehjem og andre kommunale institusjoner)

TORGEIR E. SØRENSEN

VÅLAND SKOLE

4.1 SAMMENDRAG OG PRIORITERING

Vei, park og idrett har ansvaret for uteområder ved kommunale bygg. Dette inkluderer bl. a. skolegårder, barnehagenes uteområder og uteområder ved sykehjem. Anleggenes kvaliteter er viktige for brukernes aktivitet og trivsel. I barnehager og ved skoler er uteanleggenes beskaffenhet viktig for barns motoriske og sosiale utvikling. De to aller viktigste prioriteringene er gjennomføring av Prosjekt skolegårder samt etablering og gjennomføring av et tilsvarende opprustingsprosjekt for barnehagenes uteanlegg.

4.2 SKOLEGÅRDER

Det er til sammen 46 barne- og ungdomsskoler i Stavanger kommune inklusive spesialskoler (Johannes læringssenter, Johannes skole, Lunden læringssenter, Lundsvågen natur-skole og Ramsvik skole).

Skolegårdens funksjon

Først og fremst skal skolegården fungere som elevenes leke- og aktivitetsarena på dagtid, men den er også ofte en attraktiv møteplass for barn og unge på kveldstid og i helgene. Utearealet må legges til rette både for organisert læringsarbeid og for egenorganiserte aktiviteter. Høy funksjonsmessig og estetisk kvalitet er viktig i skolegården.

Utfordringer er avgjørende for motorisk utvikling. Lekeområder som fokuserer på tredimensjonal lek og sanse-motorisk trening stimulerer barnas nysgjerrighet. Med tredimensjonal lek menes at det tilrettelegges for aktivitetsanlegg der barna kan leke sammen og kombinere ulike apparater, dermed kombineres fysisk aktivitet med sosialt samspill.

Ulike soner for ulik aktivitet vil gi et allsidig og funksjonelt uteområde. Dette kan være soner for stille lek, for naturlek og rollelek, soner for fart og spenning, soner for læring (urtehave, steinsamlinger, former, matematikk), m.fl.

Uteområdene må gi et rikt utvalg av muligheter for lek og aktivitet i de ulike årstidene. Videre er det viktig å legge til rette for at alle skolene har gode og trygge atkomster til den sammenhengende grønnstrukturen, slik at det er enkelt for skolen å nytte disse arealene og anleggene for fysisk aktivitet og som grunnlag for pedagogisk virksomhet.

Behov/utfordringer/tiltak

Utskifting eller fjerning av nedslitt og farlig utstyr for å oppfylle krav til sikkerhet har høyeste prioritet når det gjelder det daglige vedlikeholdet. Men mange steder er det behov for en mer omfattende rehabilitering.

Stavanger kommune har gjennomført en kartlegging av tilstand og behov i de enkelte skolegårdene. Kartleggingen viser at det er et stort behov for ulike opprustnings- og forbedringstiltak. Dette gjelder oppgradering av lekefunksjoner, idrettsaktiviteter, samlingsplasser og diverse trivsels-skapende tiltak. De registrerte oppgavene er kostnadsregnet til 75 mill. Det er utarbeidet en prioriteringsliste for større rehabiliteringer av skolegårdene framover.

Det mangler en fastsatt standard for hva en skolegård bør inneholde og hvilke krav som må settes til vedlikeholdet. Stavanger kommune bør lage slik standard for egne skoler.

NYANLEGG / REHABILITERING / INVESTERINGER

I løpet av de neste 4 år skal det gjennomføres en delrehabilitering på i alt 27 skolegårder i tillegg til løpende vedlikehold.

Det enkelte års program skal behandles i årsprogram for Vei, park og idrett

NYE NORMER

Stavanger kommune skal utarbeide en standard for innhold, kvalitet og vedlikehold av skolegårder.

ELLEN JEPSON

STOKKA SYKEHJEM

4.3 BARNEHAGER

Stavanger kommune har ansvar for utomhusanlegg ved 74 barnehager i Stavanger. 25 av disse er tidligere private barnehager som Stavanger kommune har overtatt. Mange av utearealene ved barnehagene er forfalne og nedslitte. Behovet for en rehabilitering av utearealene er svært omfattende. Av økonomiske årsaker må farlig utstyr bare demonteres, ikke erstattes med nytt utstyr.

I noen barnehager ble det nylig innført en egen småbarns-avdeling. Utearealene mangler ofte særskilt tilrettelegging for slike avdelinger. Dette fører til at enkelte barnehager ikke har utearealer som fungerer hensiktsmessig for de minste.

Det er behov for en målrettet og prioritert satsing på rehabilitering av barnehagenes uteanlegg etter mønster fra Prosjekt skolegårder.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Det skal utarbeides et program for rehabilitering av barnehagenes utearealer etter mønster fra Prosjekt skolegårder.

NYE NORMER

Det skal utarbeides en kommunal norm for funksjon og innhold i barnehagenes uteanlegg. Normen skal legges til grunn for rehabilitering av barnehagenes uteanlegg.

4.4. UTMOMHUSANLEGG VED KOMMUNALE INSTITUSJONER (SYKEHJEM, OMSORGSBOLIGER O.A.)

Uteområdene ved kommunale institusjoner som sykehjem, aldershjem eller omsorgsboliger er viktige områder for beboerne. Attraktivitet og universell tilgjengelighet blir særlig viktige momenter i slike anlegg.

Det hadde vært ønskelig med større og mer innholdsrike utomhusanlegg enn slik anleggene gjennomgående framstår i dag. Beboerne oppholder seg den meste tiden på institusjonen og det burde derfor være gode muligheter for å se vakre blomsterplantinger, trær, hageanlegg og årstidenes skiftinger, både ved opphold i uteanlegget og sett innenfra gjennom vinduene.

Ved rehabilitering eller nybygg av slike institusjoner bør det stilles krav om å skape utomhusanlegg med høy kvalitet. Det mangler en oppdatert evaluering av tilstanden og rehabiliteringsbehovet med hensyn til sykehjemmenes uteområder.

Det finnes pr. i dag ikke midler til rehabilitering av slike utomhusanlegg.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Stavanger kommune skal gjøre en gjennomgang av uteområdene ved kommunale institusjoner etter mønster fra Prosjekt skolegårder.

Status, vedlikeholdsstandard og behov skal kartlegges og følges opp med prioritert handlingsprogram.

5. Biologisk mangfold og naturvern

TORGEIR E. SØRENSEN

FRA LINDØY

5.1. SAMMENDRAG OG PRIORITERING

Det er i stor grad de samme arealene som er viktige for aktivitet/rekreasjon som er leveområder for vilt og grunnlag for biologisk mangfold. Et variert plante- og dyreliv er grunnlag for gode naturopplevelser. Tilgjengelighet og sammenheng i grøntområdene er også viktig for dyr og planter. Jo færre, mindre og mer oppstykkete grøntområdene blir, desto vanskeligere blir det å opprettholde mangfoldet. Få og små grøntområder er utsatt for større slitasje og dette fører til reduserte miljøkvaliteter.

Biologisk mangfold og naturvern omfatter i denne sammenheng vern, forvaltning og skjøtsel av områder som er viktige for det biologiske mangfoldet, vern og forvaltning av naturvernområder samt vilt- og fiskeforvaltning.

Den aller viktigste prioriteringen i denne sammenheng er å få på plass Stavanger kommunes naturbase som en autoritativ planforutsetning for all planlegging og utvikling.

MÅL / RETNINGSLINJER

Alle arealplaner og planer for inngrep i grønne arealer skal inneholde en vurdering av konsekvenser naturverdier og biologisk mangfold.

5.2 BIOLOGISK MANGFOLD

Biologisk mangfold er et begrep som omfatter alle variasjonene av livsformer som finnes på jorda; millioner av planter, dyr og mikroorganismer, arvestoffet deres, det samspillet de er en del av og miljøet de lever i. I Rogaland hører edellauvskogene til de mest artsrike naturmiljøene, i tillegg til ulike våtmarkstyper, kantsoner og gamle slåttemarker.

MÅL / RETNINGSLINJER

Det skal utarbeides en handlingsplan for biologisk mangfold.

MÅL / RETNINGSLINJER

Det skal arbeides kontinuerlig med tiltak for å sikre og utvikle det biologiske mangfoldet i Stavanger kommune. Stavanger skal følge opp den nasjonale målsettingen om å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010.*

Biologisk mangfold defineres som:

"variasjonen hos levende organismer av alt opphav, herunder bl.a. terrestriske, marine eller andre akvatisk økosystemer og de økologiske komplekser de er en del av: dette omfatter mangfold innenfor arter, på artsnivå og på økosystemnivå"

(Riokonvensjonen, artikkel 2).

Fysiske inngrep og endret arealbruk fremstår i dag som den viktigste årsak til tap av arter, livsformer og naturtyper. Fragmentering av leveområder og den samlede virkning av mange små og store inngrep får betydelige følger for økosystemenes produksjonsevne og artenes/bestandenes muligheter til å overleve. Risikoen for uønsket introduksjon av fremmede arter og påfølgende skader på økosystemene vil sannsynligvis også øke, bl a som følge av klimaendringer, økt handel, turisme og reisevirksomhet. Gjengroing som følge av opphørt jordbruk kan også føre til reduksjon av mange naturtyper og at arter mister leveområder. Det er derfor fastsatt nasjonalt at:

"Naturen skal forvaltes slik at arter som fins naturlig blir sikret i levedyktige bestander, og slik at variasjonen av naturtyper og landskap blir opprettholdt og gjør det mulig å sikre at det biologiske mangfoldet får utvikle seg.

Norge skal stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010".

Regjeringen har lagt fram en ny lovproposisjon "Naturmangfoldloven" som vil konkretisere bevaring av biologisk mangfold. Regimet for vern av biologisk mangfold kan bli noe endret når den nye loven trer i kraft.

* Gul boks og tekst (rød) ihht bystyrets vedtak (5 d, pt 4)

5.2.1 Status

Vei, park og idrett har utført en kartlegging av biologisk mangfold og vilt i Stavanger (2004–2006). Kartleggingen er utført etter prinsipper fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning.

Verdisetting av biologisk mangfold og opplysningene er tilgjengelige for alle saksbehandlere i kommunen gjennom kommunens kartsystem. Pr. i dag er det registrert 225 lokaliteter i kommunens naturdatabase. Lokalitetene er verdsett etter skalaen: svært viktige (A), viktige (B) eller lokalt viktige (C) ut fra naturtypekvaliteter eller som leveområde for vilt.

OMRÅDE-KLASSIFISERING	ANTALL	EKSEMPELOMRÅDER
A - OMRÅDER	44	Kystlyngheia på Resenes ved Hålandsvatnet.
B - OMRÅDER	113	Valabergmyra ved motorveien ved Grannes. Dette er den største og mest intakte lavlandsmyra i kommunen. I dag er den truet av gjengroing.
C - OMRÅDER	68	Bjørkeskogen nord på Heddå. Rik flora.

Generelle behov/utfordringer

Utfordringer fremover blir å oppdatere og kvalitetssikre registreringene for biologisk mangfold, herunder verifisere verdissetingen. I tillegg må registreringene gjøres bedre kjent for kommunens saksbehandlere og for publikum.

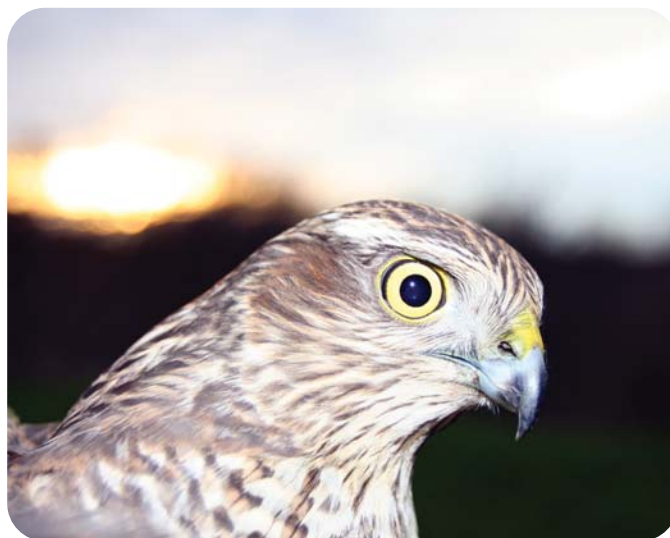
For å sikre ivaretagelse av biologisk mangfold innføres normer om at inngrep i A-områder skal søkes unngått og at eventuelle planlagte inngrep skal utløse en plikt til grundig kartlegging og vurdering av metoder for minimalisering av skadevirkninger i forhold til naturvern og biologisk mangfold.

Det må lages skjøtselsplaner for de viktigste naturområdene i Stavanger og skjøtselstiltak må iverksettes. Se også kapitlet om skjøtsel av natur- og landskapsarker.

MÅL / RETNINGSLINJER

Stavanger kommune skal til enhver tid ha en oppdatert oversikt over verneverdier innen biologisk mangfold og naturvern. Registreringer og vurderinger skal være i samsvar med retningslinjer gitt av Miljøvernmyndighetene. Slik oversikt skal foreligge i en form som gjør dem tilgjengelige for planleggere, saksbehandlere og publikum generelt.

Områder som er særlig viktige for vilt eller biologisk mangfold skal vurderes regulert til spesialområde naturvern.

HØNSEHAUK (FREDET), TASTA

NYE NORMER

Vurdering av konsekvensene for biologisk mangfold skal være et fast punkt i saksframlegg knyttet til reguleringsplaner, bebyggelsesplaner andre saker vedrørende inngrep i grønne områder.

Inngrep i A-områder skal søkes unngått. Dersom tiltak likevel er nødvendig, skal det utløse plikt til å gjennomføre detaljert kartlegging av området av biologisk mangfold og naturverdier i forkant av tiltaket.

Tiltakene skal søkes tilpasset slik at en unngår forringelse av naturverdiene.

5.2.2 Røddlistearter

Norsk rødliste (2006) inneholder en sammenstilling over arters risiko for å dø ut i Norge. En art som er nevnt i denne kalles en **røddlisteart**.

I Stavanger finnes bl.a 5 arter pattedyr, 27 fuglearter, 1 amfibieart og 14 karplantearter på røddlista. Blant fuglene er for eksempel makrellterne og vipe.

Blant andre røddlistearter som forekommer i Stavanger er småsalamander og flere flaggermusarter.

Kommuneart

Stavanger kommune har fått tildelt røddlistearten Mykt havfruegras som kommuneart. Dette forplikter Stavanger til å ta spesielt ansvar for å ta vare på denne arten. Mykt havfruegras er en meget sjelden vannplante som har gått sterkt tilbake på grunn av gjødselavrenning og konkurranse med den fremmede arten vasspest. Arten er nå regnet som sterkt truet. I Stavanger finnes den i Litle Stokkavatnet. Arten er fredet etter naturvernloven. Den finnes kun påvist tre steder i Norge.

MÅL / RETNINGSLINJER

Lokalitetene til mykt havfruegras skal sikres og forholdene skal tilrettelegges for en levedyktig bestand.

Det skal, både gjennom skjøtsel og vern, legges til rette for at røddlisteartenes leveområder tas vare på.

5.2.3 Fremmede arter (Svartelista)

Fremmede arter er arter som er spredt ved hjelp av menneskelig aktivitet til områder der de ikke hører naturlig hjemme. Noen av dem er en trussel mot det biologiske mangfoldet. Artsdatabanken laget en liste over fremmede arter med stor risiko for negative økologiske konsekvenser, Svartelista. I Stavanger har vi flere plantearter som står på svartelista, for eksempel Kjempeslirekne og Kjempesbjørnekjeks.

Introduksjon av nye arter i et område kan ha uheldige økologiske konsekvenser, og er derfor regulert gjennom lovverket. Fremmede fiskearter kan konkurrere med de naturlige forekommende artene, både gjennom konkurranse om næring og gyte- og oppvekstarealer og gjennom spredning av sykdommer og parasitter. Innføring av fremmede fiskearter er forbudt, men bruk av fisk som levende agn, utsetting av akvariefisk og fisk fra hagedammer o.l. har ført til at fremmede fiskearter nå er etablert i flere vann og vassdrag i Rogaland.

Det ble i august 2008 konstatert at sørv er etablert i Litle Stokkavatnet og det kan ikke utelukkes at arten finnes i Store Stokkavatnet også. I Mosvatnet ble det påvist mye sik, en fiskeart som ikke vært påvist siden før rotenonbehandlingen i 1987.

MÅL / RETNINGSLINJER

Det skal iverksettes tiltak mot kjempeslirekne (Pilotprosjekt i 2009), som flere steder er i sterk ekspansjon i kommunen.

Stavanger kommune skal gjøre tiltak for å hindre spredning av fremmede arter som kan true det biologiske mangfoldet, jfr. "fremmedartslista" til Artsdatabanken.

KJEMPESLIREKNE

5.3 NATURVERNOMRÅDER

Et **verneområde** er definert som et avgrenset naturområde opprettet for å ivareta ulike naturtyper og landskap til nytte for oss mennesker, og for å opprettholde vekst- og leveområder for våre plante- og dyrearter, dvs. det biologiske mangfoldet.

Stavanger har fått delegert forvaltningsansvaret for områder vernet etter naturvernloven. I tillegg kan kommunen sikre regionalt/lokalt viktige naturområder gjennom regulering til naturvern etter plan- og bygningsloven.

Status

I Stavanger finnes to områder som er naturreservater etter naturvernloven som Stavanger kommune har ansvaret for: Gauselskogen (edelløvsskog) og Litle Marøy (fuglereservat). I tillegg er det seks naturminner som er fredet etter denne loven (to treforekomster og fire steiner).

I den gjeldende kommuneplanen, ble flere viktige områder båndlagt for regulering til spesialområde naturvern. Ved en slik regulering vedtas bestemmelser som skal sikre at det ikke skal skje inngrep som er i strid med verneformålet.

Kommuneplan fastslår at følgende områder er båndlagt:

- Deler av våtmarksområdene ved Litle- og Store Stokkavatnet, Revheimsvågen og Rosnesvika (Austre Åmøy) som alle er viktige for fugl.
- Viktige hekkeholmer som Majoren, Plentinga, Tjuvholmen, Skeieholmen, Svartaskjæret og Ormøyholmen.
- Lyngheilokaliteter på Resnes, Langøy og Sandøyarkipelet.

Generelle utfordringer og behov

Både verneområdene og naturminnene overvåkes. Utvikling av detaljerte skjøtelsesplaner for områdene er et viktig ledd i vernearbeidet.

Informasjonsskilting vil kunne gjøre publikum og brukere mer bevisste og kanskje trå varsommere i møte med de sårbare områdene.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Alle naturvernområder og naturminner skal ha tilfreds stillende informasjonsskilting.

Det skal utarbeides forvaltnings- og skjøtelsesplaner for alle områder vernet etter naturvernloven, plan- og bygningsloven (regulerte og båndlagte) eller registrert som A - områder i naturbasen.

Gauselskogen, Resnes, Litle Marøy og områder ved Litle Stokkavatn skal prioriteres.

ELLEN JEPSON

RÅDYR VED STORE STOKKAVATN

5.4 VILTFORVALTNING

Rådyr

Tellinger utført 2006 ga en bestandsberegning på 300–500 rådyr i kommunen. Dette er et høyt tall med tanke på bestandstetthet og begrensede leveområder. Under ordinær jakt tas det ut ca 40 rådyr i året. Et tilsvarende antall drepes i trafikken hvert år. 20 til 30 kalver antas å miste livet i fôr høster og slåmaskin hvert år. Tjuvjakt forekommer, men det er uvisst i hvilken skala. Enkelte dyr avgår en naturlig død. Alt i alt kan en anslå at den årlige avgangen ligger på mellom 110–150 dyr.

Det er ca 30 jaktvald i Stavanger. Et nytt forsøk ble gjennomført i 2007 der flere vald ble sammenslått og fikk tildelt en kvote over 3 år fordelt på kjønn og alder, samt utarbeidet en bestandsplan for storvaldet. Dette forutsettes gjennomført over hele kommunen, slik at stammen kan forvaltes på en bedre måte. Det drives ikke jakt i kommunale friområder i dag, men det må vurderes om det skal åpnes for bestandsreguleringer hvor tettheten av dyr er for høy.

Annen viltforvaltning

Viltforvaltningen i Stavanger kommune omfatter også tiltak overfor fallvilt og skadedyr. Dette arbeidet foregår i samsvar med gjeldende regler og det planlegges ingen endring av denne forvaltningen.

5.5 VANN OG VASSDRAG

Det finnes flere fiskerike ferskvann i kommunen: Mosvatnet, Store Stokkavatnet og Hålandsvatnet med bestander av røye, sik, ørret og ål. Ørreten er satt ut siden gyteforholdene i vannene er dårlige fordi bekkeløp er lagt i rør eller tørrlagte.

Nytt vanddirektiv fastsatt ved kgl. res 15. des. 2006 setter nye krav til kommunens oppfølging av vannressursene. Stavanger kommune v/Vann og avløp jobber med oppfølging av vanddirektivet gjennom Aksjon Jærvassdrag. Hovedmålet er at vann, vassdrag, grunnvann og kystvann skal ha "god økologisk tilstand" (tilnærmet naturtilstand) innen 2015.

5.5.1 Ferskvann

Vannkvalitet, plante- og dyreplankton i Mosvatnet har blitt overvåket med jevne mellomrom siden rotenonbehandlingen. De siste tre–fire årene har undersøkelsene vist en negativ vannkvalitetsutvikling. Hålandsvatnet har hatt til dels stor oppblomstring av alger i sommermånedene. Randaberg har igangsatt rensetiltak i rensedamene på sin side.

I kommunen finnes også flere mindre ferskvannsforkomster som har varierende vannkvalitet; Hindalsdammen, Torvmyrå på Vassøy, Litle Vannassen og Vannassen. Gjengroing og dårlig vannkvalitet preger flere av disse.

Bekker og kanaler

Stavanger har ikke mange bekker eller kanaler, noe som gjør de eksisterende meget verdifulle, både som opplevelses-element og for biologisk mangfold. Møllebekken (Madlaforen) fra Stokkavatnet til Hafrsfjord er den eneste bekken der sjørret kan gyte i hele Hafrsfjord. Møllebekken har ved riktig tilrettelegging et potensiale til å bli en meget god gytebekk. Til Store Stokkavatnet hører flere mindre bekker. De fleste er lagt i rør, men Mississippibekken er åpen. Ørret gyter ikke lenger i bekken og en istandsetting vil kunne få ørreten til å gyte igjen. I dag holdes ørrestammen i Store Stokkavatnet oppe ved utsetting av fisk.

5.5.2 Blå plan

Med utgangspunkt i vanddirektivet er utarbeiding av "Blå Plan" startet opp i Stavanger. Naturverninteressene, hensynet til biologisk mangfold, friluftsliv, vern av våtmarksområder, ferskvannsfisk samt anadrome laksefisk må innarbeides i den helhetlige planen for forvaltning av ferskvannressursene i Stavanger.

NYE PLANER / UTREDNINGER

Det skal utarbeides en helhetlig forvaltningsplan (Blå plan) for Stavanger som inkluderer alle ferskvannsforkomster og fiskeressurser i kommunen iht. vanddirektivet.

Forvaltningsplanen skal inneholde en prioritert tiltaksplan for miljøforbedring i vann og vassdrag

LAYOUT: ELLEN JEPSON / TRYKK: KAI HANSEN